

ALPHONSE DAUDET

PAZARTESİ ÖYKÜLERİ

Nakkal Elektronik Yayıncılık

Copyright © 2012

Tüm Hakları Saklıdır.

Kitabın ilk düzenlenme tarihi: Temmuz 2012

Daha fazla kitap ve bilgi için iletişim
adresimiz:

www.enakkal.blogspot.com ~ www.nakkal.n

Eksikler ve bilgi için:

infonakkal@gmail.com

Yasal Uyarı

Sitemiz üzerinden yüklenen e-kitaplar 5846 Sayılı Kanunun "altıncı Bölüm-Çeşitli Hükümler" bölümünde yer alan "EK MADDE 11. e istinaden görme özürlü kardeşlerimiz için hazırlanmıştır. Ekran Okuyucu, Braille 'n Speak sayesinde hazırlanan kitapları dinletmekteyiz. Amacımız yayınevlerine zarar vermek değildir.

Bu e-kitaplar orjinal kitapların yerini tutmayacağı için eğer kitabı beğenirseniz kitapçılardan almanızı ya da online satın alma yolu ile edinmenizi öneririz. Yayıncı kurumların ve yazarların telif haklarının ihlal edilmemesi

için indirilen dökümanların 24 saat içinde silinmesi gerekmektedir. Aksi takdirde kitabı basan firmanın uğrayacağı zarardan hiçbir şekilde SORUMLU değiliz. Sitemizin amacı sadece kitap hakkında bilgi edinip, belli bir fikir sahibi olmanız ve hoşunuza giderse kitabı almanız içindir. Sitemizin burada yayınlanan e-kitaplardan herhangi bir ticari çıkarı ya da herhangi bir kuruluşa zarar verme amacı yoktur. Bu yüzden edinilen dökümanları fikir alma amaçlı olarak 24 saat süreli kullanabilirsiniz. Daha sonrası sizin sorumluluğunuza kalmıştır.

ALPHONSE DAUDET:PAZARTESİ

ÖYKÜLERİ II

Bu kitabın hazırlanmasında, Pazartesi Öyküleri'nin MEB Fransız Klasikleri dizisinde Pazartesi Hikâyeleri adıyla yayınlanan ilk baskısı temel alınmış ve çeviri dili günümüz Türkçesine uyarlanmıştır.

*Prof. Sabri Esat Siyavuşgil tarafından
Fransızca'dan çevrilmiştir.*

Ekim 1

II

GELGEÇ HEVESLER VE ANILAR BİR KAYIT YAZMANI

Adam, ayağını sokağa atar atmaz:

- Brrr... Bu ne sis! dedi. Hemen yakasını kaldırdı, boyun atkısıyla ağzını kapadı, elleri arka ceplerinde, başını eğerek, ıslık çala çala,

dairenin yolunuttu.

Gerçekten ortalığı öyle bir sis basmıştı ki, sokaklarda pek belli olmuyordu. Büyük kentlerin göbeğinde sis, kardan çok kalmaz. Sisi çatılar parçalar, duvarlar emer. Kapılar açıldıkça evlere girip yok olur; merdivenleri kayganlaştırır ve tırabzanları nemlendirir. Arabaların gidip gelişi, sokaklardan geçenler, o sabahleyin ivedi ivedi, zavallı zavallı sokaklara dökülenler, sisi parça parça eder, alıp götürür ve dağıtırlar. O, ipince ve daracık işyeri giysilerine, mağazalarda çalışan kızların trençkotlarına, pörsümüş küçük peçelere, muşambadan büyük şapka kutularına takılır kalır. Ama, henüz ıssız rıhtım boylarında,

köprülerde, kıyıda, ırmakta, ağır, koyu ve kıpırtısız bir sis vardır ve güneş Notre-Dame'ın arkasından, yukarıya, camı buzlu bir idare lambası pırıltısıyla yükselir.

Yele karşın, sise karşın, bizimki, işyerine gitmek için rıhtım boyunu, hep rıhtım boyunu izliyor. Başka bir yoldan da gidebilir; ama, sanırım ona göre ırmağın gizemli bir çekiciliği var: Parmaklıklar boyunca yürümek, amaçsız dolaşanların dirseklerine, aşınmış rampa taşlarına sürtünmek hoşuna gidiyor. Osaatte, böyle bir havada gezinenler pek az. Ama yine, ara sıra, kolunda çamaşır sepeti, parmaklığa arkasını verip dinlenen bir kadına ya da

dirseklerini dayayıp sıkıntılı sıkıntılı suya eğilmiş bir zavallıya rastgeliniyor. Her seferinde de bizimki geriye dönüyor, bunları merakla süzüyor ve sonra da, sanki kafasında gizli bir düşünce bu insanları ırmağa karıştırıyormuşgibi, suya bakıyor.

Bu sabah ırmak, hiç de neşeli değil. Dalgalarının arasından yükselen bu sis, onu ağırlaştırmış gibi. Kıyılarda karanlık çatılar, suya yansıyan, ırmakta birbirine giren ve dumanı tüten bütün o uzunlu kısıklı, eğilmiş ocak boruları, sanki Seine'in dibinden bütün dumanını Paris'e sis olarak savuran iç karartıcı birfabrika duygusu veriyor. Bizimkine gelince, o bunu

Öyle pek üzücü bulmuşa benzemiyor. Islaklık her yanından içine işliyor; giysisinde kuru bir tek iplik bile kalmıyor. Ama o yine, dudaklarının ucunda rahat bir gülümsemeyle, ıslık çala çala, yoluna gidiyor. Seine'in sislerine ne zamandan beri alışmış artık! Hem sonra işyerine gelince, içi tüylü sıcacık terlikleriyle çoktan çıtır çıtır yanan sobasına ve her sabah üstünde kahvaltısını hazırladığı sıcakdemir kapağına kavuşacağını biliyor. Bunlar, yalnızca bütün yaşamları bir kşecikte geçen o küçülmüş zavallı varlıkların tanış olabileceği memur keyifleri ve hapisane zevklerindenidir.

Ara sıra:

- Elma almayı unutmayayım, diye söyleniyor, yine ıslık çalıyor ve ivedi adımlarla yürüyor. İşine onun gibi keyifle giden kimse görmemişsinizdir.

Rıhtım boyu, hep rıhtım boyu, sonra bir köprü. Şimdi artık Notre-Dame'ın arkasındadır. Adanın bu ucunda sis, her yerdekinden daha koyu. Her üç yandan birden geliyor, yüksek kuleleri yarıya kadar silmiş ve sanki bir şey saklamak istiyormuş gibi köprünün köşesine yığılmış. Adam duruyor: Orası.

Bir takım garipgölgeler, bir şey bekliyormuş gibi yaya kaldırımına çömelmiş insanlar ve hastanelerle parkların parmaklıklarında olduğu

gibi dizi dizi bisküvi, portakal, elma sergileri, hayal meyal fark ediliyor. Ah ne güzel elmalar! Buğular içinde öyle taze, öyle kırmızı ki... Ayaklarını mangalına uzatmış titreyen satıcı kadına gülücükler yaparak ceplerini dolduruyor, sonra sisler içinde bir kapıyı itiyor, atları koşulu bir arabanın durduğu küçük bir avludan geçiyor. Geçerken de:

- Bizim için bir şeyler var mı? diye soruyor. Sırılısıklam bir arabacı: - Evet, Mösyö, diyor, hem de pek şirin bir şey.

O zaman hemen bürosuna giriyor.

İşte orası sıcak ve pek rahat. Bir köşede harıl

harıl soba yanıyor. İçi tüylü terlikleri yerli yerinde. Küçük koltuğu, pencerenin yanında, aydınlık içinde, kendisini bekliyor. Camlara perde gibi inen sisten yekpare ve tatlı bir ışık geliyor. Sırtları yeşil ciltli kayıt defterleri, raflarında düzgün sıralanmış. Tam bir noter bürosu.

Adam rahat bir soluk alıyor. Artık kendi evindedir. İşe başlamadan önce büyük bir dolap açıyor ve içinden alpak kolluklarını çıkararak, özenle kollarına geçiriyor; küçük bir kırmızı toprak kap ve kahvehanelerden toplanma birkaç parça şeker de çıkarıyor ve hoşnut bir biçimde çevresine bakınarak, elmalarını soymaya

başlıyor. Doğrusu bundan daha iç açıcı, daha ışıklı, daha düzenli bir büro bulunamaz. Yalnızca alışılmadık bir yanı da var, o da her yandan duyulan, sanki bir gemi kamarasındaymış gibi insanı sarmalayan şu su gürültüsü. Aşağıda Seine ırmağı homurdana homurdana köprünün kemerlerine çarpıyor, köpüklü dalgalarını adanın bu hep tahta, kazık ve yıkıntılarla dolu ucunda çatlatıyor. Binada bile, büronun çevresinde testi testi boşalan bir su şarılması, büyük bir yıkama gürültüsüdür gidiyor. Neden yalnızca sesini duymakla bu su insanın içini donduruyor, bilmiyorum. Suyun katı bir zemin üzerinde şakladığı, kendisini bir kat daha soğuk gösteren geniş malta taşları ve mermer

masalar üzerinde zıpladığı duyumsanıyor.

Bu garip evde böyle yıkanacak ne var ki? Ne silinmez leke bu? Ara sıra bu su boşanması kesilince, orada ta dipte, tıpkı buzlar erimeye başladığında ya da yeğın bir yağmurdan sonra olduğu gibi, birer birer damlalar düşüyor. Sanırsınız ki damlar ve duvarlar üstünde toplanan sis, sobanın sıcaklığıyla erimiş de boyuna tıp tıp damlıyor.

Bizimkinin bütün bunlara aldırış ettiği yok. Bütün dikkatini kırmızı kapta hafif bir ağda kokusuyla çıtırdamaya başlayan elmalarına vermiş. Bu güzel çıtırtı, suyun gürültüsünü, o iç karartıcı su gürültüsünü duymasına engel

oluyor.

Dipteki odadan kısık bir ses:

- Ne zaman isterseniz, yazman! diyor.

Bizimki elmalarına şöyle bir göz atıyor ve istemeye istemeye gidiyor. Nereye gidiyor? Bir an aralık kapıdan saz ve bataklık kokan tatsız ve soğuk bir hava giriyor ve ipler üzerinde kuruyan bir sürü eski püskü, solmuş önlükler, gömlekler, kollarından boylu boyunca asılmış, suları damlayan, boyuna damlayan bir basma entari görülüyor.

Bu iş de bitti. Yeniden bürosuna giriyor.

Masasının üzerine sıırıslam olmuş bir takım

öteberi koyuyor ve soğuktan kıpkırmızı kesilen ellerini ısıtmak için titreye titreye sobaya yaklaşıyor. Sırtı ürpermeler içinde:

- Böyle bir havada... İnsan zır deli olmalı!
diyor. Bunlara böyle ne oluyor, kuzum?

İyice ısınıp şekeri de kabın kıyısında incilenmeye başlayınca, masasının bir köşesinde kahvaltısını ediyor. Bir yandan karnını doyururken, bir yandan dakayıt defterlerinden birini açıyor ve keyifle sayfalarını çeviriyor. Bu kocamankayıt defteri ne de güzel tutulmuş! Düzgün satırlar, mavi mürekkeple yazılmış başlıklar, yaldızlı rıh parıltıları, her sayfada bir kurutma kâğıdı, bir özen, bir düzen ki

sormayın... Herhalde işler pek yolunda gidiyor. Bizimki, pek iyi geçmiş bir yıl sonu bilançosu karşısında keyif duyan bir sayman kadar hoşnut. Defterinin sayfalarını çevirerek tadını çıkarırken, yandaki salonun kapıları açılıyor ve bir kalabalığın malta taşlarında yankılar yapan ayak sesleri duyuluyor. Kilisedeymiş gibi alçak sesle konuşuyorlar.

- Ah ne kadar da genç... Ne yazık!

Herkes birbirini itiyor, birbirine bir şeyler fısıldıyor. Genç olmasından ona ne? Rahatça, elmalarını bitirirken, az önce getirdiği öte beriyi önüne çekiyor. Kum dolu bir yüksük, içinde bir metelik bulunan bir para çantası, paslanmış

küçük bir makas; öylesine paslanmış ki, artık hiçbir işe -ah evet, hiçbir işe- yarayamaz. Sonra yaprakları birbirine yapışmış bir işçi kız cüzdanı; külçe haline gelmiş, yazıları silinmiş bir mektup. Ancak birkaç sözcüğü okunabiliyor:

- Çocuk... Parasızlık.. Sütনেরin aylığı...

Kayıt yazmanı:

- Bilinen şeyler... der gibi omuz silkiyor. Sonra kalemini alıyor ve kocaman defterinin üzerine düşmüş ekmek kırıntılarını bir bir üflüyor, elini iyice dayamak için bir devinimde bulunuyor ve en güzel yazısıyla, ıslak cüzdanın üzerinde söktüğü adı yazıyor:

F elicie Rameau, kumaş boyacısı, on yedi yaşında.

GIRARDIN'İN BANA SÖZ VERDİĞİ  C YÜZ BİN FRANKLA!

Evinizden, sanki seker gibi, içiniz açık çıkıp da Paris'te iki saat dolaştıktan sonra, nedensiz bir  z n , ne olduğu bilinmeyen bir sıkıntıyla keyfiniz kaçmış, bitkin bir durumda eve döndüğünüz hiç olmamış mıdır? Kendi kendinize:

- Neyim var?.. dersiniz. Fakat istediğiniz kadar kafa yorun, bir Şey bulamazsınız. Bütün ziyaretleriniz iyi geçmiştir, kaldırım kurudur,

güneş sıcaktır; ama yine de içinizde, yüreğiniz yanmış gibi, acı verici bir boğuntu duyarsınız.

Çünkü halkın kendisini gözden ırak ve bağımsız duyumsadığı şu koca Paris'te, üzerinize sıçrayan ve geçerken size damgasını basan herhangi bir koyu yoksulluğa çarpmadan bir adım atamazsınız. Yalnızca, bilinen ve ilgi duyulan talihsizliklerden, birazı da bizim payımıza düşen ve ansızın karşılaşınca "vicdan azabı" gibi yüreğimizi yakan dost dertlerinden ya da bir kulağımızdan girip öbür kulağımızdan çıktığı halde ayırımına varmaksızın bizi üzen, rastgele tanıdık yakınmalarından söz etmiyorum. Tümüyle yabancı, geçerken, kendi işinizin

koşuşturması ve sokağın karmakarışıklığı arasında bir an beliriveren acıları söylemek istiyorum.

Bunlar araba sarsıntılılarıyla kopmuş konuşma parçaları, kendi kendine ve yüksek sesle söylenen o sağır ve kör kaygılar, düşük omuzlar, çılgınca davranışlar, ateşli gözler, gözyaşıyla şişmiş sapsarı yüzler, kapkara tüyler içinde henüz dinmemiş taze yaslardır. Sonra çakıp geçen, belli belirsiz ayrıntılar! Fırçalanmış, yıpranmış, hep kuytu ve gölgelik yer arayan bir ceket yakası, bir kemerin altında boşa dönen, sesi çıkmaz bir küçük laterna, kambur bir kadının çarpık omuzları arasında insana üzünç

veren bir düzgünlükle boynuna bağladığı kadife bir kordele... Bütün bu bilinmeyen zavallılık görünümleri çabucak gelip geçer. Siz onları daha yolda unutursunuz. Fakat dertlerinin size sürtündüğünü duyumsamışsınızdır, peşleri sıra sürükledikleri ezinç giysinize işlemiştir ve günün sonunda siz de bütün bir üzüntü ve ezincin kımıldandığını duyarsınız. Çünkü ayırımına varmaksızın, bir sokağın dönemecinde, bir kapının eşiğinde, bütüntalihsizlikleri bağlayan ve aynı sarsıntıyla canlandıran o göze görünmez ipliğe siz de takılmışsınızdır.

Geçen sabah -çünkü Paris, özellikle sabahleyin, yoksulluklarını gösterir-, sırtına

adimlarını çok daha uzun ve doğallıkla bütün devinimlerini pek aşırı gösteren daracık bir palto giymiş, önüm sıra giden bir zavallı adamcağızı görünce, bütün bunları düşündüm. İki büklüm olmuş, sert yele tutulmuş ağaç gibi sallanan bu adam pek hızlı yürüyordu. Ara sıra eli arka ceplerinden birine dalıyor ve küçük bir firancaladan parçalar koparıp, sokakta yemekten utanıyormuş gibi, gizlice ağzına atıyordu.

Duvarcıların, yaya kaldırımlarına oturarak, taze okkalıklarını orta yerinden dişlediklerini görünce, ağzımın suyu akar. Küçük memurların, kulaklarında kalem, ağızları dolu dolu, açık havada karın doyurmaktan pek hoşnut, koşa

koşa ekmekçiden bürolarına dönmelerine de pek imrenirim. Ama önümdekinde, asıl açlığın utancı duyumsanıyordu. Bu zavallılığın cebinde ufaladığı ekmeği ancak böyle kırıntı halinde yemeyi göze alabilmesi, yürekler acısıydı.

Peşine takıllı bir süre geçmişti ki, ansızın, bu yolunu şaşırılmış varlıklarda sık sık görüldüğü gibi, birdenbire yön ve düşünce değiştirdi ve geriye dönünce benimle yüzyüze geldi:

- Ah, siz misiniz?

Rastlantıya bakın ki, kendisini biraz tanıyordum. Paris kaldırımlarında biten benzerleri gibi, girişimcilerden, buluş

yapanlardan biriydi. Sonu gelmeyen gazeteler çıkarmış, bir süre epey reklam yapmış, basın dünyasında gürültü koparmış ve üç ay önce de büyük bir balıklamayla ortadan yitmişti. Daldığı yer de birkaç gün süren bir köpüklenmeden sonra, yeniden dümdüz olmuş, eski durumuna dönmüş ve adamcağızın artık sözü edilmez olmuştu. Beni görünce biraz şaşırıldı ve herhangi bir soruya yol açmamak ve sanırım bakışlarımı kılıksızlığından, bir meteliklik ekmeğinden uzaklaştırmak için olacak, çabuk çabuk ve yapmacık bir neşeyle konuşmaya başladı... İşleri pek, hem de pek yolundaymış... Başına gelenler, bir duraklamadan başka bir şey değilmiş. Şu anda pek iyi bir iş kovalıyormuş... Resimli,

büyük bir sanayi gazetesi... Para bol, her yerden ilan yağıyormuş!...Konusurken yüzüne bir canlılık geliyordu. Beli doğruluyordu. Yavaş yavaş, bir kayırcı edası takındı ve sanki yönetim yerini kurup da yerleşmiş gibi, benden makale bile istedi. Utku kazanmış gibi bir tavırla:

- Biliyor musunuz? dedi. Bu iş sağlam bir iştir... Girardin'in bana söz verdiği üç yüz bin frankla başlıyorum!

Girardin!

Bu tür düşlemcilerin ağzından hiç düşmeyen bir addı. Bu ad ne zaman önümde söylense, yepyeni mahalleler, yapımı bitmemiş dev

yapılar, paydaşlar ve yöneticilerinin çizelgesiyle taze basılmış gazeteler görür gibi olurum. Kaç kez, akla hayale sığmayan tasarımlar dolayısıyla:

-Bundan Girardin'e söz etmeli! dendiğini duymuşumdur? Ona da, bu zavallı adama da, bu işten Girardin'e söz etmek düşüncesi gelmişti. Belki de bütün gece tasarısını hazırlamış, rakamlar sıralamıştı. Sonra sokağa çıkmış ve yürürken, içi içine sığmayarak, iş zihninde öyle tavına gelmişti ki, karşılaştığımız sırada, Girardin'in kendisinden üç yüz bin frangı esirgeyebilmesi olanaksız görünmeye başlamıştı. Bu paranın kendisine söz verildiğini söylemekle zavallı adamcağız kıtır atmıyordu, yalnızcadüş

görmeyi sürdürüyordu.

O bana sorunu anlatırken, sokaktan geçenler sağdan soldan bize çarpmışlar, duvarın dibine kadar itmişlerdi. Borsadan bankaya giden, aceleci, dalgın, gözleri işlerinden başka bir şey görmeyen adamlarla, senetlerini çekmeye koşan kaygılı dükkâncılar, geçerken birbirlerine rakamlar fısıldayan gözleri yerde borsa araçlarıyla dolu kalabalık sokaklardan birinin yaya kaldırımını üzerindeydik. Bu kalabalığın arasında, sanki talih oyunlarının ivecenliği ve canlılığı duyumsanan bu borsacı mahallesinde, bütün bu güzel tasarımları dinlemek, denizin ortasında bir batma öyküsü dinliyormuşum gibi

sırtımı ürpertiyordu. Bu adamın bana bütün anlattıklarını, yıkılışını başka yüzlerde, coşkunu umutlarını başka dalgın gözlerde, gerçekten görüyordum. Birdenbire nasıl yanıma yaklaşmışsa, öylece ansızın benden uzaklaştı ve bütün bu adamların ciddî bir tavırla "iş dünyası" dedikleri o çılgınlık, düş ve yalan burgacına kendisini kapıp koyverdi.

Beş dakika sonra kendisini unutmuştum; ama akşam evime dönüp de sokakların tozuyla birlikte günün bütün dertlerini de üzerimden silkince, o telâşlı ve solgun yüz, o bir meteliklik firancala ve o gösterişli:

- Girardin'in bana söz verdiği üç yüz bin

frankla!.. sözlerine eşlik eden el kol işaretleri yeniden gözümde canlandı.

ARTHUR

Birkaç yıl önce Champs-Ellyses'de, Douze-Maisons pasajında, küçük bir odada oturuyordum. O pek soğuk, pek sessiz, ancak arabayla geçilebilir duygusunu veren büyük kibar caddelerinin ortasına sıkışmış, yitmiş, kıyıda kalmış bir semt köşesi düşünün. Nasıl bir mal sahibi keyfi, nasıl bir elisıkı ya da yaşlı bir insan kuruntusuyla, o güzel mahallenin göbeğinde, bu arsalar, bu küflü bahecikler, dıştan merdivenleri, ipe asılmış çamaşır, tavşan kümesi, sıska kedi ve insana alışkın kargalarla

dolu tahta taraçalarıyla bu çarpık, bir katlı evler sürüklenip kalmıştı, bilmiyorum. Burada işçi aileleri, küçük bir geliri olanlar, birkaç sanatçı - nerede ağaç kalmışsa oradan eksik olmazlar-, son olarak da, yoksulluk içinde, gelip geçen kuşaklarla çirkefleşmiş gibi, iğrenç görünüşlü iki üç pansiyon vardı. Çevrede çepeçevre Champs Elysées'nin görkemi ve gürültüsü, sürekli bir araba akışı, bir koşum ve rahvan ayak tıkırtısı, küt diye kapanan ana giriş kapıları, kemerleri sarsan kaliskalar, sesi kısık piyanolar, Mabile'in kemanları, açık renk ipek perdeleriyle farklılaşmış camları, üzerinde kollu şamdanların yaldızı ve bahçıvanların az bulunur çiçekleri yükselen yüksek buzlu camlarıyla, yuvarlak

köşeli, sessiz, büyük konaklardan bir ufuk...

Ucunda bir tek sokak feneri bulunan bu karanlık ve daracık Douze - Maisons sokağı, çevresindeki güzel dekorun kulisi gibiydi. Bu lüks içinde incik boncuk olarak ne varsa, hep buraya sığınmaya gelirdi. Sırmalı kapıcı pantolonları, palyaço mayoları, İngiliz at bakıcıları ve bir sürü cambazhane binicisi, ikiz midillileri ve afişleriyle Hipodrome'un iki küçük at bakıcı yamağı, keçi koşulu arabalar, kuklalar, külâh biçiminde bisküvi satan kadınlar, sonra açılır kapanır iskemleler, akordeonlar ve ellerinde sadaka kutularıyla akşamları dönen kör toplulukları. Ben pasajda otururken, bu

körlerden biri evlenmişti. Onuruna, bütün gece görkemli bir klarnet, flüt, akordeon ve laterna konseri dinlemiştik. Konserde, değişik ezgileriyle bütün Paris köprülerinin geçit yaptığı görülüyordu. Genellikle pasaj oldukça sessizdi. Bu sokak sürtükleri, ancak akşam karanlığında, pek yorgun dönüyorlardı! Yalnızca cumartesileri, Arthur haftalığını alınca, curcuna başlıyordu.

Arthur benim komşumdu. Bizim odayla, onun karısıyla birlikte oturduğu pansiyonarasında, üstüne tel gerilmiş alçak bir duvardan başka bir şey yoktu. Bu nedenle, istemeye istemeye, yaşamının benimkine

karıştığı oluyordu ve her cumartesi, bu işçi ailesinde oynanan o Paris'e özgü korkunç dramı, hiçbir ayrıntısını kaçırmadan, dinliyordum. Dram, hep aynı biçimde başlıyordu. Kadın, akşam yemeğini hazırlıyor; çocukları da çevresinde dönüyordu. Bir yandan onlarla tatlı tatlı konuşuyor, bir yandan da iş görüyordu. Saat yedi oluyor, sekiz oluyor. Gelen, giden yok... Zaman geçtikçe kadıncağızın sesi değişiyor, hıçkırıklı ve sinirli oluyordu. Karnı acıkan, uykusu gelen çocuklar mızımızlanmaya başlıyordu. Adam bir türlü görünmüyordu. Onsuz yemeğe oturuluyordu. Sonra, çocuklar yatıp da uykuya dalınca, kadın tahta balkona geliyordu. Onun alçak sesle hıçkıra hıçkıra:

- Ah edepsiz! Ah edepsiz! diye söylendiğini duyuyordum. Evlerine dönen komşular, kendisini balkonda görüyorlar, durumuna acıyorlardı:

- Siz de gidip yatsanıza, Madam Arthur. Biliyorsunuz ki, bugün haftalığını almıştır, erken gelmez.

Sonra da öğütler, akıl öğretiler:

- Sizin yerinizde olsaydım, bakın neler yapardım... Niçin patronuna yakınmıyorsunuz?

Bütün bu acımlar, onu bir kat daha ağlatıyordu. Fakat umudunda, beklemekte direniyor, sinirleniyor, kapılar kapanıp da pasaj

sessizliğe gmlnce, kendisini yalnız sanarak, orada, dirsekleri balkona dayalı, bütün zihnideğişmez bir düşünceye takılmış, yaşamlarının yarısı hep sokakta geçen halkın o sağa sola pek aldırış etmezliğiyle, kendi kendine yüksek sesle dert yanıyordu. Kira yine geç kalmıştı, alacaklılar, ekmekçi veresiyeyi kesmişti... Yine parasız dönerse, ne yapacaktı? Sonunda geç kalanların ayak seslerine kulak kabartmaktan, saatleri saymaktan bıkıp usanıyor, içeriye giriyordu. Fakat aradan epey zaman geçip de, ben artık her şeyin bittiğini sandığımda, yanibaşımdaki balkonda birisinin öksürdüğünü duyuyordum. Zavallı kadın, merakından, yine eski yerine gelmiş, o daracık

karanlık sokağa baka baka gözünün nurunu tüketiyor, ama kendi yoksulluğundan başka bir şey göremiyordu.

Saat bire, ikiye doğru, kimileyin daha geç, pasajın ucundan bir şarkı sesi geliyordu. Bu, evine dönen Arthur'du. Çoğunlukla yanına birini takmış, "Gelsene be yahu... gelsene be yahu!"larla arkadaşını kapıya kadar sürüklüyordu. Dahası, kapının önüne gelince de, evde kendisini ne beklediğini bildiği için, bir türlü içeriye giremiyor, bir aşağı, bir yukarı dolaşıyordu... Merdivenden çıkarken, uykuya dalan evin sessizliği içinde yankılanan kendi ayak sesi, onu vicdan azabı gibi sıkıyordu.

Kendi kendine, yüksek sesle söyleniyor ve her kapının önünde durarak:

- İyi akşamlar Madam Weber... İyi akşamlar Madam Mathieu! diye söyleniyordu. Yanıt verilmezse, sövüp saymaya başlıyor; sonunda bütün kapılar, bütün pencereler açılıp tepesine ilençler yağıyordu. Zaten istediği şey de buydu. Sarhoş olunca, çekişmeler, kavgalar hoşuna gidiyordu. Hem sonra, böylece kızışıyor, tepesi atmış geliyor ve eve dönmek kendisini öyle korkutmuyordu.

Hele o dönüş, korkunçtu...

- Aç, ben geldim..

Kadının taşlıkta çıplak ayak seslerini, kibrit çakmalarını ve adamın içeriye girer girmez, hep aynı masalı kekelemeye başladığını duyuyordum. İşte, efendim, arkadaşlar kendisini götürmüş... Filanca, bilirsin ya... Demiryollarında çalışan filanca. Kadının dinlediği yoktu:

- Hani para?

Arthur'un sesi:

- Kalmadı, diyordu.

-Yalan söylüyorsun!..

Gerçekten de yalan söylüyordu. Dahası,

meyhanede ağız kızıştığı zaman bile, pazartesi çakıntısını önceden düşünerek, hep birkaç para saklardı. İşte kadın, haftalığın bu artığını elinden koparmaya çabalıyordu. Arthur çırpınıyor:

- Hepsini şaraba verdim, dedim ya; diye bağıyordu. Kadın, yanıt vermeksizin, bütün dargınlığı, bütünsinirliliğiyle adama kısıkvrak yapıyor, onu tartaklıyor, üstünü başını arıyor, ceplerini karıştırıyordu. Bir süre sonra, paranın yere düşüp yuvarlandığını, kadının da bir başarı kahkahasıyla, ufaklığın üzerine atıldığını işitiyordum.

- Ah, işte gördün mü?

Sonra bir sövgü, arkasından da bir sürü pat küt... Artık sarhoş, öcünü alıyordu. Bir kez dayak atmaya başladı mı, bir türlü sonunu getiremiyordu. O pis kenar mahalle şarabında ne kadar kötülük, kırıp dökücülük varsa, hepsi beynine sığıyor ve ortaya çıkmak istiyordu. Kadın, ığlığı basıyor, karanlık odanın son eşyası da paramparça oluyor, uykularından sıçrayarak uyanan çocuklar korkudan ağlıyorlardı. Pasajda pencereler açılıyor ve herkes birbirine:

- Yine Arthur'un marifeti! diyordu.

Kimi zaman kayınbaba, komşu pansiyonda oturan yaşlı bir paçavracı, kızının yardımına

geliyordu. Ancak Arthur, iş güç sırasında rahatsız edilmemek için, kapıyı kilitliyordu. O zaman, arada kapı, kayınbabayla damat, korkunç bir ağız dalaşına girişiyorlardı. Neler duymuyorduk!

Yaşlı adam:

- İki yıl hapiste yatmaktan aklın başına gelmedi mi, haydut? diye bağıyordu. Sarhoş da yüksekten atarak:

- İki yıl hapiste yatmışsam, ne olmuş? diyordu. Ben, hiç olmazsa, topluma borcumu ödedim... Sen de borcunu ödemeye bak!..

Onca bu işin de sözü mü olurdu, sanki. Evet,

çalmıştı. Onlar da kendisini hapse atmışlardı. Artık fit olmuşlardı... Ama yaşlı adambu konuda yine pek dırdır ederse, Arthur artık dayanamayarak kapıyı açıyor, kayınbabanın, kaynananın, komşuların üzerine çullanıyor ve kukla oyunundaki Pulcinella gibi, herkesi dayaktan kırıp geçiriyordu.

Ama yine kötü bir adam değildi. Çoğunlukla pazarları, bu azgınlıkların ertesi günü, meyhaneye gidecek parası kalmayan sarhoş, artık yatışmış, bütün gününü evde geçiriyordu. Odalardan iskemleler çıkarılıyordu. Madam Weber, Madam Mathieu, bütün pansiyon halkı balkona yerleşiyor ve söyleşiye başlıyordu.

Arthur'daki inceliği görmeyin! Akşam derslerine giden o örnek işçilerden biri sanırsınız. Konuşurken sesine öyle bir tatlılık, öyle bir hoşluk veriyordu ki, sormayın. İşçilerin haklarıyla, anamalcıların baskılarıyla ilgilişuradan buradan toplanmış düşünce kırıntılarıyla söyleve başlıyordu. Geceleyin yediği dayakla yumuşayan zavallı karısı, kendisine hayran hayran bakakalıyordu. Hem hayran kalan, yalnızca o değildi. Madam Weber de içini çekerek:

- Ah şu Arthur, eğer istese! diye mırıldanıyordu. Sonunda kadınlar, Arthur'a şarkı söyletiyorlardı... O da M. de Bélanger'nin

Kırlangıçlar'ını okuyordu. Ah, yapmacık hıçkırıklarla dolu o boğazdan gelme ses, o aptal işçi duyarlığı!... Katranlı kâğıttan çürümüş sundurmanın altında asılı paçavralarla iplerin arasından bir parçacık mavi gökyüzü görülüyor ve kendilerine göre ülküye susamış bütün bu ayaktakımı, yaşlı gözlerini yukarıya kaldırıyordu.

Bütün bunlar Arthur'u bir dahaki cumartesiye haftalığını yiyip karısını dövmekten alıkoymuyordu. Hem sonra bu izbede, haftalıklarını yiyip karılarını dövmek için babalarının yaşına gelmeyi bekleyen bir sürü küçük Arthur da vardı.. Dünyayı bu sürü

yönetecek ha!.. Öyle olacaksa, pasajdaki komşularımın dediği gibi, "nâlet olsun!"

ÜÇ UYARI

Eğer Thiers Baba bize verdiği zılgıtın bir işe yaradığını sanıyorsa, Paris halkını tanımıyor demektir. Bu böyle değilse, bana Bélisaire, şu elimdekine de rende demesinler! Bakın, Mösyö, istedikleri kadar bizi yığın yığın kurşuna dizesinler, sürgüne göndersinler, ülke dışına atsınlar, Satory'den alıp Cayenne'e yollasınlar, dubalara sardalya gibi sıralasınlar, Parisli devrime bayılır ve hiçbir şey onu bu zevkten yoksun edemez. Can çıkar, huy çıkmaz. Ne yaparsınız? Asıl hoşumuza giden şey,

politikanın gürültü patırtısıdır: işliklerin kapanması, toplanmalar, başıboş dolaşmalar, sonra ne olduğunu benim de bilmediğim bir şeyler.

Bunu iyi anlamak için, benim gibi, Orillon Sokağı'nda, bir marangoz işliğinde doğmuş olmak, sekiz yaşından on beş yaşına dek çıraklık etmek, içi talaş dolu çekçek arabasıyla kenar mahallede taban tepmek gerekir. Hey gidi hey! O dönemde bu kuru kafa ne devrimler gördü. Daha pek küçük, iki karış boyundayken, Paris'in neresinde bir patırtı olsa, beni kesinlikle orada görürdünüz. Hemen her zaman, patırtı kopacağını önceden bilirdim. Kenar mahallede

işçilerin, yaya kaldırımını genişliğine tutarak kolkola dolaştıklarını, kadınların kapı önlerinde, ellerini kollarını oynata oynata çene çaldıklarını, bütün bir kalabalığın Oktava sınırından aşağı indiğini görünce, talaş dolu arabamı çekerek, kendi kendime:

- Yaşadık! Yine bir şeyler var... derdim.

Dediğim de hep doğru çıkardı. Akşam, dükkâna dönünce, içerisini tıklım tıklım bulurdum. Babamın arkadaşları tezgâhın çevresinde siyasetten konuşurlar, komşular babama gazete getirirlerdi. Çünkü o zamanlar, şimdi olduğu gibi bir meteliğe gazete yoktu. Aynı evde oturup da haberleri okumak

isteyenler, aralarında para toplayıp bir gazete alırlar, gazete de bütün katları dönenirdi... Her şeye karşın çalışmayı bırakmayan B lisaire Baba, haberleri dinledikçe, hıncını rendesinden alırdı. Pek iyi anımsarım, o günlerde sofraya oturmadan önce annemiz bize:

- Aman  ocuklar, uslu durun... Yine siyaset işleri yüzünden babanızın keyfi yerinde değil, demeyi hiç savsaklamazdı.

Ben, elbette, o mübarek işlerden bir Şey  akmazdım. Ama ne de olsa, dinleye dinleye, kimi deyimlerin kafama girdiği de olurdu. Örneğin:

- Şu Gand'a giden Guizot keratası! gibi.

Ne Guizot'nun kim olduğunu, ne de Gand'a gitmenin ne anlama geldiğini bilirdim. Ama ne çıkar ki! Ben de ötekiler gibi:

- Guizot keratası!.. Guizot keratası! diye söylenir dururdum. Kafamda onu Orillon Sokağı'nın köşesinde duran ve bizim talaş arabası yüzünden bana çektiirmediği kalmayan iriyarı, edepsiz bir bekçiyle karıştırdığım için, o zavallı M. Guizot'ya büsbütün can ve gönülden kerata diyordum... Zaten o kırmızı suratlı herifi mahallede seven yoktu! Köpekler, çocuklar, herkes ona diş biliyordu. Yalnızca şarapçı, ara sıra adamı yumuşatmak için, dükkânının

aralığından ona bir kadeh şarap uzatırdı. Kırmızı suratlı herif, sanki oralı değilmiş gibi, yaklaşır çevrede bir üstü var mı yok mu diye, sağına soluna bakar, sonra geçerken lüp! Bir kadeh şarabın bu kadar el çabukluğuyla temizlendiği görülmüş şey değildi. Kurnazlık, tam dirseğinin havaya kalktığı zamanı gözetlemek ve o anda arkadan yaklaşıp:

- Aman çavuş! Subay geliyor! diye bağırmaktı.

İşte Paris halkı böyledir. Bekçi ve polis mi, vur abalya. Herkes bu zavallılardan nefret etmeye, onlara köpek gözüyle bakmaya alışıktır. Bakanlar türlü rezillikler yapar, cezalarını

kollukçular çeker. Şöyle ağız tadıyla bir devrim oldu mu, bakanlar Versailles'da, kollukçular dakanalda soluğu alır...

Neyse sözü uzatmayalım. Paris'te bir şeyler oldu mu, haberini önce bizler alırdık. O günler, mahallenin bütün yumurcakları, birbirimizle sözleşir ve hep birlikte semtten aşağı inerdik. Gelip geçenler:

- Monmartre Sokağı'nda... Hayır! Saint-Denis Kapısı'nda! diye bağırdıkları. Oralarda işi gücü olanlar, yol bulup geçemedikleri için, öfkeli öfkeli geri dönerlerdi. Kadınlar fırınlara koşardı. Ana kapılar kapanırdı. Bütün bunlar bizi büsbütün azdırırdı. Şarkı söylerdik, geçerken

küçük sokak satıcılarına çarpardık. Onlar da fırtınalı günlerde yaptıkları gibi, çabucak işportalarını, sergilerini toparlayıp giderlerdi. Kimileyin kanala vardığımızda, köprüler açılmış olurdu. Binek ve yük arabaları orada durakalırdı. Arabacılar boyuna söver, halk meraka düşerdi. Oysa biz, o zamanlar semti Temple Sokağı'ndan ayıran o basamaklı büyük geçitten koşa koşa çıkar ve bulvarlara gelirdik.

Karnaval ve başkaldırı günlerinde bulvarlar pek eğlenceli olurdu. Hemen hiç arabaya rastgelinmezdi. Koca yolun ortasında, gönlümüzün dilediği gibi koşturup dururduk. Bu mahallelerdeki dükkâncılar, bizim geçtiğimizi

görünce, işin içinden ne çıkacağını bilirler ve hemen mağazalarını kapatırlardı. Fakat kepenkleri indirdikten sonra da, kapılarının önünde, yaya kaldırımında dururlardı. Çünkü Parislilerde merak, her şeyden üstündür.

Sonunda kara bir yığın halinde halkı, kalabalığı gördük. Hah işte orası!.. Yalnızca iyi görmek için, ilk sıraya geçmek gerekirdi. Aman Allah, ensemize ne tokatlar inerdi... Ama yine, sağı solu ite kaka, bacakların arasından kayarak sonunda öne geçerdik... Herkesin önünde yer bulunca, rahat birer soluk alırdık, koltuklarımız kabarırdı. Doğrusu seyir de bu güçlülere değerdi, hani.

Belindeki eşarbıyla komiserin yolun ucundan sükün edip boş alanda ilerlediğini görünce yüreğim öyle çarpardı ki, ne Mösyö Bocage, ne de Mösyö Mélingue'in önünde böylesini duymamışımdır. Ötekiler:

- Komiser! Komiser! diye bağırdılar.

Ben hiç sesimi çıkarmazdım. Korkudan, zevkten, daha bilmem neden, dişlerimi sıkar ve kendi kendime:

- Komiser geldi, derdim. Aman dikkat, neredeyse, sopa faslı başlar. Ama yine asıl beni coşturan sopa faslı değil, siyah elbisesinin üzerindeki eşarby ve bir sürü şako ve üç köşeli

şapka arasında, kendisine ziyarete çıkmış görünümüveren kocaman silindir şapkasıyla o şeytan herifti ve yüreğimi hoplatırdı... Önce bir trampet çalınır, arkasından da komiser bir şeyler mırıldanmaya başlardı. Bizden epey uzak olduğu için, derin sessizliğe karşın sesi havaya gider ve biz de:

- Mn... mn... mn...lardan başka bir şey duymazdık. Ama sokak toplantılarıyla ilgili yasayı biz de onun kadar bilirdik. Sopa faslına geçilmeden önce, üç uyarıya hakkımız olduğundan haberimiz vardı. Onun için ilk uyarıda kimse yerinden kımıldamazdı. Herkes, elleri cebinde, olduğu yerde rahat rahat kalırdı...

Ama ikinci trampette, fırrt! Sanki bir keklik sürüsü havalanıyormuş gibi, bağırmalar, çığrışmalar, bir önlük, şapka ve kasket uçuşmasıdır giderdi. Sonra geride, sopalar habire inmeye başladılar. Vallahi, bize bu kadar coşku verecek bir tiyatro oyunu yoktur. Tam bir hafta başkalarına anlatacak şey çıkardı. Hele:

- Üçüncü trampeti duydum! diyebilenlerin koltuklarına karpuz sığmazdı. Ancak şunu da söylemeli ki, bu oyunda kimileyin kafa göz yarıldığı da oluyordu. Örneğin, bir gün Sainte-Eustache dolaylarında, komiser hesabını nasıl yaptı bilmiyorum;daha ikinci trampette, kollukçular ellerinde sopalarla halkın içine

dalıverdiler. Elbette ki yanıma dek gelmelerini beklemedim. Ama, küçücük bacaklarımı istediğim kadar açayım, bu izbandutlardan biri beni gözüne kestirmiş olacak ki, peşimi bırakmadı. Öyle sıkıştırdı, öyle sıkıştırdı ki, birkaç kez sopasının yelini duyumsadıktan sonra, sonunda kendisini de tepeme yedim. Aman Allahım o ne sopaydı! Donanmanın böylesini hiç görmemiştim... Kafam yarılmış, beni eve öylece götürmüşlerdi. Ama uslandım mı sanki; ilgisi yok!.. Bizim zavallı anacık, başıma ıslak bezler koydukça, ben daha:

- Suç bende değil, diye bağırip duruyordum.

O komiser keratası bizi aldattı... Yalnızca iki kez

trampet çaldırdı...

BİR İLK GÖSTERİ AKŞAMI YAZARIN İZLENİMLERİ

Tam saat sekizde başlayacak. Beş dakika sonra perde açılacak. Makinistler, yönetmen, sahne gereçlerine bakan adam, herkes yerli yerinde. İlk sahnenin oyuncularını yerlerine geçiyor, durumlarını alıyorlar. Son kez olarak perdenin deliğinden bakıyorum. Salon hıncahınç. Anfiteatr şeklinde sıralanmış ışık içinde gülen, kıpırdanan bin beş yüz kafa. İçlerinden birkaçını şöyle böyle tanıyorum; ama yüzleri bana değişmiş gibi geliyor. Bunlar tepeden bakan, kaba saba, hık mık dinlemeyen

suratlar. Gözlükler perdeye çevrilmiş, şimdiden tabanca gibi bana nişan alıyor. Bir köşede, beklemenin sıkıntısıyla rengi uçmuş, birkaç dost yüzü de var. Fakat ilgisizler; bit yeniği arayanlar o kadar çok ki! Bütün bu insanların dışarıdan getirdikleri şeyler; o kaygı, dalgınlık, uğraş, güvensizlik yığını... Bütün bunları dağıtmak, bu sıkıntılı, kötülük bulaştırıcı havayı yarıp geçmek, bu yüzlerce varlığı bir tek düşünceye bağlamak gerekeceğini, dramımın bu taş gibi sert bakışları yaşamıyla ışıktandırmadan yaşayamayacağını düşündükçe çok kötü oluyorum... Biraz daha beklemek, perdenin kalkmasına engel olmak istiyorum. Ama geçmiş ola. Yere üç kez vuruldu bile. Orkestra da çalmaya başlıyor... Sonra derin

bir sessizlik ve kuliste kulağıma gelen boğuk, uzak, salonun genişliği içinde yitmiş bir ses. Demek bizim oyun başladı. Ah zavallı, bu da mı başına gelecekti?..

Ne korkunç dakika! İnsan nereye gideceğini, ne yapacağını bilemiyor. İçi içine sığmazken, bir kulis direğine yaslanarak, oradan kulak mı kabartsın? İnsan kendisi o kadar yüreklendirilmeyi gereksinirken, oyuncularını yüreklendirmeye çalışsın? Ne dediğini bilmeden mi söz söylesin? Kafasının başka yerlere takıldığı, bakışlarının dağınıklığından belliyken, kalkıp da gülümsesin mi? Adaam sen de! Salonun içine süzölmek ve tehlikeye karşıdan

bakmak, hepsinden iyi.

Alt kat localarından birine gizlenip, sanki iki ay süreyle yapıtımın çevresinde bu sahnenin bütün tozlarının dalgalandığını gören, bütün bu el kol devinimlerini, bütün bu sesleri, kapıların açılıp kapanmasından tutunuz da havagazının ayarına kadar en küçük bir sahne düzeni ayrıntısını düzenleyen ben değilmişim gibi, ilgisiz, soğukkanlı bir izleyici kalıbına girmeye çalışıyorum. Bu çok tuhaf oluyor. Dinlemek istiyorum, fakat dinleyemiyorum. Her şey beni sıkıyor, rahatsız ediyor. Loca kapılarının anahtarla çatır çatır açılması, taburelerin takırdaması, birbirini kışkırtan, birbirine yanıt

veren öksürük fasılları, yelpaze ardından fısıldamalar, ipekli kumaşların hışırtısı; kısaca bana pek büyük gelen bir sürü ufak tefek gürültü. Sonra devinimlerdeki, tavırlardaki düşmanlık, pek hoşlanmış görünmeyen sırtlar, sıkılmışların yayılıp bütün dekoru kapatacak gibi olan dirsekleri.

Önümde, burundan takma gözlüklü bir delikanlı, ciddî ciddî not alıyor ve: - Çocukça! diyor.

Yandaki locada yavaş sesle konuşuluyor:

- Biliyorsunuz ki yarın bu iş olacak.

- Yarın mı?

- Evet, kesinlikle yarın.

Yarının bu adamlar için pek önemli olduğu görölüyor. Oysa ben, yalnızca bugünü düşünüyorum!... Bu karışıklık içinde sözlerimden hiçbirini, hedefini bulamıyor, insanın içine işlemiyor. Oyuncuların sesleri yükselecek, salonu dolduracak yerde, rampaya gelip dayanıyor, ücretli alkışçıların aptalca şamatası arasında, cuppadak, suflörün deliğine düşüyor... Şu yukarıdaki adam da niçin kızıyor, bilmem ki! Doğrusu korkuyorum, artık gidiyorum.

Dışarıdayım. Yağmur yağıyor, ortalık zifiri karanlık, ama ben ayırımsamıyorum. Işıklı kafalarıyla localar, galeriler, daha gözlerimin

önünde dönüyor. Ortada da sahne, devinimsiz bir nokta gibi parlak, ben uzaklaştıkça kararıyor. İstediğim kadar yürüyeyim, silkineyim, boşuna, hep onu, o lanetli sahneyi görüyorum ve ezbere bildiğim oyun, beynimin içinde acı acı oynamayı, sürüklenmeyi sürdürüyor. Sanki korkulu bir düşü yüklenmiş gidiyorum ve karabasana, bana çarpıp geçen insanları, sokağın çirkefini ve gürültüsünü katıyorum. Bulvarın dönemecindibir ıslık sesi duyuncaduruyorum; elim ayağım titriyor. Hay koca budala! Orası atlı otobüs durağı... Yine yürüyorum. Yağmur bir kat daha yeğınleşiyor. Bana öyle geliyor ki, orada da, oyunun üstünde yağmur yağıyor, her şey bozuluyor, sırlıslıklam oluyor ve utanan,

paçavraya dönen kahramanlarım, havagazı ve suyla parıl parıl olmuş kaldırımlarda bata çıka ardım sıra geliyor.

Bu kötü düşünceleri kafamdan atmak için bir kahveye giriyorum. Bir şeyler okumaya çalışıyorum. Ama harfler birbirine giriyor, dans ediyor, uzuyor, kaynaşiyor. Artık sözcüklerin ne anlama geldiğini anlamaz oluyorum. Hepsi bana garip, anlamsız görünüyor. Bu durum, birkaç yıl önce, deniz üstünde, fırtınalı bir günde, bir kitap okuyuşum vardı, onu anımsatıyor. Su içinde kalmış başaltında, bir yana büzülmüş, elime de bir İngilizce dilbilgisi almıştım. İşte orada, dalgaların ve kırılan direklerin gürültüsü içinde,

tehlikeyi düşünmemek, güverteye devrilip yayılan o yeşilimtırak su yığınlarını görmemek için, kendimi bütün bütüne İngilizce'deki "th" sesinin incelemesine vermeye çabalıyorum. Ama istediğim denli yüksek sesle okuyayım, sözcükleri yineleyeyim, bağıra bağıra söyleyeyim, denizin ulumaları ve fırtınanın serenlerin yukarısındaki keskin ısıklarıyla dolup şişen kafama hiçbir şey girmiyordu.

Şu anda elimdeki gazete de, bana İngilizce dilbilgisi kitabım gibi anlaşılmaz geliyor. Ama yine, önüme serdiğim büyük sayfaya gözlerimi dike dike, kısa ve sıkışık satırlar arasında, yarınki makalelerin serpilip açıldığını ve dikenli

çalılarla acı mürekkep dalgaları arasında zavallı
adımın çırpınıp durduğunu görür gibi
oluyorum...

Birdenbire havagazı kısılıyor; kahveyi
kapıyorlar. Ne de çabuk!

Acaba saat kaç?

.....Bulvarlar pek kalabalık. Tiyatrolardan
halk boşanıyor. Sanırım oyunumu gören
insanlarla karşılaşıyorum. Sormak, öğrenmek
istiyorum ve aynı zamanda yüksek sesle
söylenen görüşleri ve sokak ortası konuşmalarını
işitmek için, hızlı hızlı yoluma gidiyorum.
Ah, şimdi evlerine dönen ve oyun yazmamış

olan insanlar, nasıl da mutlu... Yine tiyatronun önündeyim. Her yanı kapalı, karanlık. Anlaşıldı, bu gece bir şeyler öğrenemeyeceğim. Ancak ıslak ilanlar ve henüz kapıda göz kırpan sıra sıra fenerler karşısında içim ezilir gibi oluyor. Az önce, bütün şu bulvar köşesine gürültü ve ışık olarak yayıldığını gördüğüm bu büyük bina, yangından çıkmış gibi sessiz, karanlık, ıssız ve sırlıklam.... Haydi, artık bitti. Altı aylık çalışma, düşlem, yorgunluk, umut, her şey yandı, bitti; bir gecenin havagazı alevinde uçup gitti.

PEYNİR ÇORBASI

Beşinci katta küçük bir oda, yağmurun dama

açılan pencerelerin üzerine dikine yağdığı ve -
şimdiki gibi gece olunca- damlarla birlikte
karanlığın ve boranın içine karışmışa benzeyen
o çatı aralarından biri. Ama yine pek iyi, pek
rahat. İçeri girilince, insana sert yelin gürültüsü
ve oluklarda parıldayan yağmur sularıyla bir kat
daha artan, ne olduğunu bilmediğim bir rahatlık
ve açılma duygusu geliyor. İnsan kendisini
büyük bir ağacın tepesinde sıcak bir yuvada
sanıyor. Şimdilik yuva bomboş. Odanın sahibi
içerde yok. Fakat neredeyse geleceği ve odada
sanki her şeyin onu beklediği duyumsanıyor.
Kül bağlamış güzel bir ateşin üstünde küçük bir
tencere rahat rahat, hoşnut bir mırıltıyla
kaynıyor. Doğrusu bir tencere için, zaman epey

geç. Nitekim bu da, alev göre göre kararmış kenarlarına bakılınca işe alışkın olduğu anlaşılıyor, ama yine de ara sıra sabırsızlanıyor ve bugünün gücüyle kapağı kalkıyor. O zaman içinden iştah açıcı bir sıcaklık yükseliyor ve bütün odaya yayılıyor.

Ah o peynir çorbasının güzel kokusu!

Kimileyin de küllü ateş biraz canlanıyor. Kütüklerin arasındaki küller çöküyor ve küçük bir alev, denetliyor da her şeyin yerli yerinde olup olmadığını yokluyormuş gibi, odayı alttan aydınlatarak taban tahtaları üzerinde sekiyor. Evet, doğrusu, her şey yerli yerinde; efendi, ne zaman canı isterse, gelebilir. Pencerelelerin

Cezayir işi incecik perdeleri çekilmiş, aynı tüller karyolayı pek güzel çevrelemiş... İşte orada, ocağın yanında büyük bir koltuk uzanıyor. Bir köşede sofra kurulmuş, üstünde hemen yakılmaya hazır bir lamba, bir kişilik tabak, kaşık ve çatal, tabağın yanında da tek başına sofraya oturanların yoldaşı bir kitap... Nasıl tencere ateşten kararmışsa, tabakların çiçekleri de sudan sararmış, kitabın kıyıları buruşmuş, her şeye bir alışkanlığın biraz yorgun sevgisi sinmiş. Efendinin her gece eve pek geç döndüğü ve her dönüşünde için için pişen ve odayı misk gibi kokulu ve sıcak tutan böyle yalın ve hazır bir akşam yemeği bulmaktan hoşlandığı anlaşılıyor.

Ah o peynir çorbasının güzel kokusu!

Bu bekâr odasının düzenini görünce, sahibinin bir memur, bütün yaşamlarına tam vaktinde daireye gitmek alışkanlığıyla etiketli dosya düzeni sinmiş o titiz insanlardan biri olduğunu kestiriyorum. Böyle geç dönmesi için de, sanırım posta ya da telgrafta gece işinde çalışıyor olmalı. Onu buradan, bir parmaklığın arkasında, alpaka kollukları ve kadife takkesiyle, mektupları pullayarak, ayırarak, telgrafların mavi şeritlerini makaralarından çıkararak, uykuya ya da eğlenceye dalan Paris'e bütün ertesi günkü işleri hazırladığını görüyorum. Ama hayır, böyle değilmiş. Ocağın küçük alevi odayı

yoklarken, duvara asılmış kocaman fotoğrafları aydınlatıyor. Karanlıktan hemen, yaldızlı çerçeveler içinde, görkemli harmanilere bürünmüş imparator Auguste, Muhammed, Roma şövalyesi ve Ermenistan valisi Félix, taşlar, miğferler, kefiyeler ortaya çıkıyor, bütün değişik başlıkların altında hep aynı ağırbaşlı ve dik baş, ev sahibinin, yesin diye bu misk kokulu çorbanın sıcak küller üstünde için için pişip kaynadığı o mutlu soylunun başı...

Ah o peynir çorbasının güzel kokusu!

Kuşkusuz değil; o, posta memuru filan değil. O bir imparator, bir dünya egemeni, haftanın her gecesinde Odéon'nun kubbesini çın çın çınlatan

ve:

- Korumanlar, yakalayın şunu! deyince, onların hemen buyruğa uydukları, o Tanrı'nın sevgili kullarından biri. Şu anda, orada ırmağın öbür yakasındaki sarayında bulunuyor. Ayağında yüksek ökçeli çarık, sırtında harmani, sütunlar arasında dolaşıyor, şiirler okuyor, kaşlarını çatıyor ve trajedilerin söylevlerinde canı sıkılmış gibi harmanisine sarınıyor. Gerçekten boş sıralar önünde oynamak öyle üzücü ki! Hele trajedi gecelerinde Odéon salonu pek geniş, pek soğuk oluyor!.. Harmanisinin altında yarı donmuş imparator, birdenbire, bütün vücudunda sıcak bir soluğun dolaştığını

duyumsuyor. Gözü parlıyor, burun delikleri açılıyor... Eve dönünce, odasını henüz sıcak, sofrayı kurulu, lambayı hazır ve bütün o küçük yuvasını, özel yaşamlarında sahnedeki biraz savruk durumlarının acısını çıkarmak isteyen sanatçıların o kentsoylulara özgü titizliğiyle düzenli bulacağını düşünüyor. Tencerenin kapağını kaldırdığını ve çiçekli tabağına çorba doldurduğunu görür gibi oluyor.

Ah o peynir çorbasının güzel kokusu!

Artık o andan sonra büsbütün başka bir adam oluyor. Harmanisinin düzgün kıvrımlarında, mermer merdivenlerde, sütunların katılığında kendisini sıkan hiçbir şey kalmıyor.

Canlanıyor, oyununa hız veriyor; olayı hızla sonuca götürüyor. Düşünün bir, ya ateş sönerse... Zaman geçtikçe, gözünde tüten şeyler biraz daha yakına geliyor ve kendisine öyle bir güç veriyor ki. Şaşılacak şey! Odéon'un havası ısınıyor. Orkestra koltuklarında uyuşukluktan kurtulan gedikli izleyiciler, bu Marancourt'un, özellikle son sahnelerde, gerçekten olağanüstü olduğunu görüyorlar. Pek doğru, oyunun sonunda, hainlerin hançerlendiği, prenseslerin evlendirildiği o kesin dakikalarda, imparatorun yüzü öyle garip bir erinç ve mutluluk içinde ki. O denli coşku ve tiratla karnı büsbütün acıkmış, kendisini odasında, küçücük sofrasına oturmuş sanıyor ve peynir çorbası tam

kıvamında pişip de sıcak sıcak sofraya gelince, kaşığa takılan o güzelim beyaz iplikleri daha şimdiden görüyormuş gibi, bakışları tatlı bir gülümsemeyle Cinna'dan Maxime'e gidip geliyor.

SON KİTAP

Merdivende biri bana:

- Öldü!.. dedi.

Aslında çoktan beri bu kötü haberi işiteceğimi duyumsuyordum; günün birinde bu kapıda böyle bir haberle karşılaşacağımı biliyordum. Ama yine de bu ölüm beni beklenmedik bir şeymiş gibi etkiledi. İçim

burkulmuş, dudaklarım titreye titreye, bu alçakgönüllü yazar evine girdim. Çalışma odası en geniş yeri kaplıyordu. İnceleme ve araştırma, baskı kurarak evin bütün rahatını, bütün aydınlığını kendisine ayırmıştı.

Pek alçak, küçük bir karyola üzerine uzanmış yatıyordu. Kâğıtla dolu masası, sayfaların ortasında birdenbire kesilivermiş iri yazısı, henüz hokkanın içinde duran kalemi, ölümün nasıl ansızın geldiğini gösteriyordu. Karyolanın arkasında, karalamalar ve dağınık kâğıtlarla tıklım tıklım dolu meşe ağacından büyük bir dolap, hemen başının üstünde aralık duruyordu. Çevrede hep kitap, kitaptan başka

bir Şey yok. Her yerde, rafların üzerinde, iskemlelerin üzerinde, yazı masasının üzerinde kitap, karyolanın ayak ucuna varıncaya dek, her köşede, yerde st üste yığılı kitaplar. O, Şurada masasına oturmuş, yazı yazarken bu tıkıŐıklık, bu tozsuz dağınıklık, bakıŐlara hoş gelebilirdi. nk o zamanlar bu dağınıklıkta yaşam, çalışma neŐesi vardı. Ama Şimdi bu cenaze odasında, insanın içini burkuyordu. Yığın yığın çöken bu zavallı kitaplarda, kalkıp gitmeye, rastlantının, açık artırmalara, rıhtım boyundaki dükkân önlerine dađılmıŐ, yelin ve amaçsız dolaşanların karıŐtırdıđı o görkemli kitaplığında yitip gitmeyebir hazırlanıŐ görülüyordu.

Onu yatağında öpmüş, o taş gibi soğukve ağır alnın dudaklarıma değmesiyle sarsılarak, ayakta kendisine bakıyordum. Birdenbire kapı açıldı. İçeriye yüklü, soluk soluğa bir kitapçı çırağı neşeyle girdi ve masanın üzerine, henüz basımevinden çıkmış bir paket kitap koydu.

- Bachelin gönderiyor! diye bağırdı; sonra karyolayı görünce, geriledi, kasketini çıkardı ve sessiz sedasız çekilip gitti.

Kitapçı Bachelin'in bu bir ay gecikmiş, hastanın sabırsızlıkla bekleyip de ancak ölüsünün eline geçen kitap paketinde ürkütücü bir alay vardı... Zavallı dost! Son kitabıydı, en çok güvendiği kitabı. Daha o zamanlar ateşten

titremeye başlayan elleri, ne büyük bir titizlikle taslakları düzeltmişti! Basılan ilk kitabı görebilmek için nasıl da içi titremiştir. Son günlerinde, artık söz söylemeye gücü kalmayınca, gözleri hep kapıya dikili kalıyordu. Basımevi işçileri, kalfaları, ciltçiler, bir kişinin yapıtına çalışan bütün o kalabalık, bu acı ve bekleyiş dolu bakışları görmüş olsaydı; zamanında, yani bir gün önce yetişmek ve can çekişene, taze kitap kokusunda ve harflerin temizliğinde, kafasının içinde dağıldığını ve karanlığa girdiğini duyumsadığı o düşünceye yeniden kavuşma sevincini vermek için, eller ivedi davranır, harfler çabucak sayfa, sayfalar da cilt olurdu.

Dahası, sapasağlamken de, bu, yazarın asla bıkmayacağı bir mutluluktur. Yapıtının ilk kopyasını açmak, onu artık, hep biraz belirsiz bulunduğu beynin o büyük kaynaşmasında değil de, kitapta, kabartma halinde görmek, ne hoş bir izlenimdir! Gençlikte bu, insanın gözlerini kamaştırır. Başına güneş vurmuş gibi harfler, mavi, sarı aylalarla yansır. Daha sonraları, bu yaratıcı sevincine biraz da üzüncü, söylemek istenen sözleri söylememiş olmak yazıklanması karışır. İçimizde yaşattığımız yapıt, bize hep ortaya koyduğumuz yapıttan daha güzel gelir. Kafadan kalkıp ele varan bu akışta, neler neler yiter gider! Kitabın özü, düşlemin derinliklerinde görülecek olursa, Akdeniz'in suları içinde, yüzen

küçük ayrımlar gibi dolaşan o güzel deniz analarına benzer ki, kumsala düştüler mi, birazcık sudan, yelin anında kuruttuğu rengi gitmiş birkaç damladan başka bir şey değildir.

Ne yazık, zavalılığın payına, son yapıtımdan ne böyle bir sevinç, ne de böyle bir düşlem kırıklığı düşmüştü. Yastıkta uyuyan bu devinimsiz ve ağır başı, yanında da, vitrinlerde görünecek, sokağın gürültüsüne, günlük hayata karışacak, yoldan geçenlerin, başlığını yazarın adıyla o belediye dairelerinin üzünçlü defterine geçmiş, ama açık renk kapak üstünde, o kadar yüze gülen, o kadar iç açıcı duran aynı adla birlikte şöyle bir göz atıp okuyacakları,

anılarında, gözlerinin içinde alıp götürecekleri bu yepyeni kitabı görmek, insanın yüreğini sızlatıyordu. Ruh ve beden bilmecesi, bütünlüğüyle buradaydı; toprağa gömülecek ve unutulacak olan bu kaskatı kesilmiş bedenle, gözle görülen, canlı, belki de ölmez bir ruh gibi ondan ayrılan şu kitap arasındaydı:

Yanıbaşında ağlamaklı bir ses, yavaşça:

- Bana bir kitap vereceğine söz vermişti... dedi. Hemen döndüm ve altın gözlüklerin altında tanıdık, küçük, parlak, fıldır fıldır iki göz gördüm. Tanıdık diyorum ama, yazı yazan dostlarım, o hepinizin tanıdığıdır. Kitap meraklısıdır. Bir yapıtınızın çıktığı duyurulunca,

evinize gelip kapınızı, kendisi gibi utangaç ve yapışkan iki hafif vuruşla çalan adamdır. Gülümseyerek, kamburunu çıkararak içeriye girer, çevrenizde pervane gibi döner, size "Sevgili üstat" der ve son kitabınızı alıp götürmeden gitmez. Yalnızca son kitabınızı! Kendisinde öteki kitaplarınızın hepsi vardır da, yalnızca sonuncusu yoktur. Herifi savmanın bir yolu? Öyle tam zamanında gelir, sizi, sözünü ettiğim sevincin ortasında, kitap göndermelerin, sunu yazılarını yazmanın kendinizden geçmişliğiniz sırasında öyle bir kıstırır ki! Ah o inanılmaz adam! Ne o bir türlü açılmayan kapılar, ne o buz gibi soğuk karşılamalar, ne yel, ne yağmur, ne uzaklık, hiçbir şey onu

yıldırılmaz. Ona sabahleyin Pompe sokağında, Passy'nin o saygıdeğer yaşlısının küçük kapısını gözetlerken rastlanır. Akşam, koltuğunun altında Sardou'nun yeni bir dramıyla Marly'den döndüğü görülür. Böylece her gün bir yerde, her gün birinin peşindedir. Hiçbir şey yapmadan ömrünü, bir metelik harcamadan da kitaplığını doldurur.

Doğrusu, ta bu ölüm döşeğine dek gelebilmesi için bu adamda kitap tutkusunun ürkütücü boyutta olması gerekti.

Sonunda sabrımı yitirerek, kendisine:

- Pek iyi, alın kitabı! dedim. Kitabı almadı,

sanki yuttu. Kitabı iyice cebine daldırdıktan sonra, hiç kımıldamadan, konuşmadan, boynunu bükerek, üzgün bir edayla gözlüklerinin camlarını silerek, olduğu yerde kaldı... Acaba ne bekliyordu? Kendisini alıkoyan neydi? Belki biraz utanma, hemen kalkıp gitmenin güçlüğü, sıkıntısı. Sanki yalnızca bunun için gelmemiş miydi?

Öyle değilmiş!

Masanın üstünde, yarı açılmış sarma kâğıdının içinde, tam amatör işi, kalın ciltli, uçları kesilmemiş, geniş kenarlı, bölüm başları çiçekli, süslü birkaç kitap gözüne ilişmişti ve dalgın bir durumda olmasına karşın aklı,

düşüncesi, gözü hep oradaydı... Zavallı, neredeyse şaşkı olacaktı!

Hiçbir şeyi gözden kaçırmamak takanağı, ne belâ şeymiş!... Ben de sanki üzüntümden sıyrılmış, ölünün başucunda oynanan bu dokunaklı küçük komediyi, gözyaşlarımın arasından izlemeye başlamıştım. Meraklı, yavaşça, hiç sezilmeyen kıpırdanmalarla masaya yaklaştı. Elini sanki rastgeleymiş gibi, ciltlerden birinin üstüne koydu, kitabı çevirdi, açtı, kâğıdını yokladı. Gittikçe gözleri parlıyor, yanaklarına kan geliyordu. Kitap büyüü etkisini gösteriyordu... Nihayet dayanamayarak, kitaplardan birini aldı, bana yavaşçacık:

- Mösyö de Sainte-Beuve için! dedi, tel ve ŐaŐknlık içinde, elinden alırlar korkusu ve belki de Mösyö de Sainte-Beuve'e götürmek için aldığına beni iyice inandırmak amacıyla, pek ağırbaşlı, anlatılması olanaksız bir ciddilikle:

- Fransız Akademisi yelerinden!.. diye ekledi ve gözden uzaklaştı. **SATILIK EV**

Kapının üstüne, geniş aralığından küçük bahçenin kumuyla yolun toprağı birbirine karıŐan, yerine tpatp oturmamıŐ tahta bir kapının üstüne, epey zamandan beri, yaz güneŐi altında devinimsiz duran, gzn sert yellerinde sarslan, ırpnp duran bir levha aslmıŐtı:

SATILIK EV

Çevrede öylesine bir sessizlik vardı ki, bu levhadan evin bomboş olduğu anlamı da çıkarılabılırdi. Ama, yine de evin içinde oturanlar vardı. Duvarı biraz aşan tuğla bacadan süzülen birazcık mavimtırak duman, tıpkı bu yoksul ateşinin dumanı gibi gizli, çekingen ve üzünçlü bir var oluşu açığa vuruyordu. Sonra kapının sallanan kanatları arasından, bir açık artırmayı, bir göçü gösteren o bakımsızlık, boşluk, karmakarışıklık yerine, pek düzgün sıralanmış taflanlı yollar, üstleri yuvarlak kesilmiş tüneller, havuzun yanında sulama kovaları, eve dayalı bahçıvan gereçleri

görünüyordu. Ev, küçük bir merdivenle o bayır aşağı arsası üzerinde dengesini bulmuş, birinci katı gölgeye, yer katıysa güneşe gelen bir köy evinden başka bir şey değildi. Güneşli yanından bakılınca, bir limonluğa benziyordu. Basamaklar üzerinde üstüste duran cam fanuslar, boş, devrilmiş çiçek saksıları, sıcak ve ak kumun üstüne sıralanmış mine çiçeği ve ıtır saksıları vardı. Aslında iki üç büyük çınarın altı dışında, bütün bahçe güneş içindeydi. Dalları demir tellerle yelpaze gibi tutturulmuş ya da çardağa sarılmış yemiş ağaçlarının, meyveler daha irileşsin diye, biraz yaprakları budanmıştı. Sırık üzerinde çilekler, nohutlar da vardı. Bütün bunların arasında, bu düzen ve bu sessizlik

içinde, bütün gün bahçe yollarında dolaşan, sabahın serin saatlerinde tarlalara su veren, dalları ve kenarları kesen ve ayıklayan, hasır şapkalı, yaşlı bir adam.

Bu adam, köyde kimseyi tanımıyordu. Köyün biricik sokağında her kapıda duran ekmekçinin arabasından başka, kendisini ziyarete gelen yoktu. Hepsi de pek verimli, meyve bahçesi olmaya pek elverişli böyle bayır üstü toprak peşinde koşan bazı kimseler, ara sıra, levhayı görünce duruyorlar ve kapıyı çalıyorlardı. Önce, evden ses seda çıkmıyordu. İkinci çalışta, bahçenin dibinde bir tahta yemeni gürültüsü yaklaşıyor ve yaşlı adam, kızgın

kızgın, kapıyı aralıyordu:

- Ne istiyorsunuz?

- Ev satılık mı?

Adamcağız kendini sıkarak:

- Evet... diyordu. Satılık; ama haberiniz olsun çok para istiyorlar. Hemen kapıyı örtmeye hazır eliyle de, içeriye girmesinler diye, yolu kapıyordu. Bakışları o kadar öfkeli oluyordu ki, daha gözleriyle sizi kovuyor ve bir ejderha gibi sebze tarlalarına ve kum döşeli küçük avlusuna bekçilik ederek, kapı aralığında uzaklaşmıyordu. O zaman alıcılar, nasıl bir deliye çattıklarını, hem evini satılığa

çıkarmanın, hem de aman alıcı çıkmasını diye üzerine titremenin ne biçim bir delilik olduğunu düşünene düşünene yollarına koyuluyorlardı.

Bir gün, bu işin aslını öğrendim. Küçük evin önünden geçerken, pek coşkulu bir konuşma, bir tartışma gürültüsü duydum:

- Satmalısınız baba, satmalısınız... Bize söz verdiniz... Yaşlı adamın sesi titreye titreye:

- Elbette, çocuklarım, benim istediğim de o... Elbette! İşte, levha bile astım.

Böylece, Paris'te küçük birer dükkân sahibi olan oğullarıyla gelinlerinin, kendisini bu pek sevdiği yeri elden çıkarmaya zorladıklarını

öğrendim. Neden? Bilmiyorum. Yalnız şu var ki, bunlar işin pek sürüncemede kaldığı kanısına varmışlardı. O günden sonra, düzenli olarak her pazar gelip zavallıyı sıkıştırmaya, verdiği sözü tutsun diye zorlamaya başladılar. Toprağın bile bütün bir hafta sürülmekten, ekilmekten yorgun düşüp dinlendiği pazar günlerinin o derin sessizliğinde, olup bitenleri sokaktan pek güzel duyuyordum. Dükkâncılar, bir yandan kuka oynarken, bir yandan da aralarında konuşuyorlar, tartışmaya dalıyorlardı. Bu cırlak seslerde para sözcüğü, birbirine çarpan kaydırak taşları gibi çınılıyordu. Akşam olunca, herkes gidiyordu. Yaşlı adam onları uğurlamak için yolda birkaç adım birlikte yürüdükten sonra,

hemen geri dönüyor, tam bir hafta rahat edeceğini düşünerek, keyifli keyifli, kocaman kapısını kapıyordu. Bir hafta süreyle, ev yine sessizliğe gömülüyordu. Güneşte yanan küçük bahçeden, ağır adımlar altında ezilen ya da tırmıkla düzeltilen kumların çıtırtısından başka bir şey duyulmuyordu.

Ama yine haftadan haftaya yaşlı adam, biraz daha sıkıştırılıyor, biraz daha sıkıntıya sokuluyordu. Dükkâncılar her yola başvuruyorlardı. Adamcağızı kandırmak için, küçük çocuklarını birlikte getiriyorlardı.

- Elbette ev satınca, gelip bizimle birlikte oturacaksınız, büyükbaba. Göreceksiniz, hep bir

arada ne güzel günler geçireceğiz!

Arkasından da gizli kapaklı fiskoslar, bahçe yollarında bir türlü bitmek bilmeyen gezintiler, yüksek sesle hesap kitaplar. Bir seferinde kızlardan birinin:

- Kulübe, on para etmez... Yıkıcıya vermekten başka bir şeye yaramaz, diye bağırdığını işittim. Yaşlı adam, hiç sesini çıkarmadan dinliyordu. Kendisinden, sanki ölmüş gibi, evinden de, sanki yıkıcıya verilmiş gibi, söz ediyorlardı. O, gözleri yaş içinde, kamburunu çıkararak, geçerken alışkanlıkla koparılıp atılacak bir dal, şurasına burasına dokunulacak bir yemiş arayarak, dolaşıyordu.

Yaşamının bu küçük toprak parçasına kök saldığı o kadar açıktı ki, hiç kimsenin hiçbir zaman kendisini bu yerden söküp koparmaya gücü yetmeyecekti. Nitekim, ne derlerse desinler, yola çıkma gününü hep erteye bırakıyordu. Yazın, henüz ham ham kokan, biraz mayhoş meyvaları, kirazları, frenk üzümleri olgunlaşmaya yüz tutunca, kendi kendine:

- Ürünü bekleyelim, diyordu... Sonra hemen evi satarım. Fakat ürün alınınca, ağaçlarda kiraz kalmayınca, şeftalilere, sonra üzümlere, üzümlerden sonra da, hemen hemen kar altında toplanan o güzelim muşmulalara sıra geliyordu.

Derken kış bastırđı. Kırılar kapkara, bahçe bomboştu. Artık ne geçen var, ne de alıcı. Dahası, pazar günleri, dükkâncılar bile uğramıyordu. Yağmur ve sert yelle ters yüz olan o anlamsız levha yol üstünde sallana dursun, yaşlı adamın önünde, rahat rahat tohumluğunu hazırlayacak, yemiş ağaçlarını budayacak  koca ay vardı.

Sonunda sabırları tükenen ve babalarının alıcıları kaçırmak için elinden geleni yaptığı kanısına varan çocuklar, bir çıkar yol buldular. Gelinlerden biri gelip eve yerleşti. Bu, daha sabah sabah süslenip pslenen, alışverişe alışkın kimseler gibi güler yüzlü, yapmacıktan

hoşlanan, dalkavukçasına tatlı dilli, bir dükkâncı karısıydı. Sanki yol onunmuş gibi, kapıyı ardına kadar açık tutuyor, yüksek sesle konuşuyor ve gelip geçenlere:

- Buyurun bakın, satılık ev var! demek istiyormuş gibi gülümsüyordu. Artık zavallı yaşlı adamda rahat huzur kalmamıştı. Kimi zaman, kadının orada olduğunu unutmaya çalışarak, bir ayakları çukurda olup da ölüm korkusunu bastırmak için tasarılar düşünmekten hoşlanan kimseler gibi, sebze tarhlarını belliyor, yeniden tohum atıyordu. Dükkâncı kadın, peşini hiç bırakmıyor ve adamcağızın başının etini yiyordu:

- Aman, neye yarar ki?.. Eller için mi bu kadar zahmete giriyorsunuz? Yaşlı adam yanıt vermiyor ve şaşkırtıcı bir dirençle, işine sarılıyordu.

Bahçeyi kendi haline bırakmak, onu gözden çıkarmak, dahası, elden çıkarmaya başlamak demektir. Bundan dolayı, ne yollarda bir avuç ot, ne de gül fidanlarında bir tutam arsız bırakılıyordu.

Zaman geçiyor, eve bir türlü alıcı çıkmıyordu. Savaş zamanıydı. Kadın istediği kadar kapıyı açık tutsun, istediği kadar yola göz süzsün, göç arabalarından başka bir şey geçmiyor, içeriye tozdan başka bir şey

girmiyordu. Gün geçtikçe, kadın biraz daha huysuz oluyordu. Paris'te işinin başına dönmesi gerekiyordu. Kayınbabasına pek acı sitemlerde bulunduğunu, onunla kavga eder gibi konuştuğunu, kapıları kütte dek kapadığını duyuyordum. Yaşlı adam, hiçbir şey söylemeden boynunu büküyor, bezelyelerinin filiz verdiği, "SATILIK EV" levhasının hep aynı yerde olduğunu görerek kendini avutuyordu.

... Bu yıl, yazlığa gelince, evi yine eski yerinde buldum. Ama ne yazık ki, levhadan eser kalmamıştı. Yırtılmış, çürümüş duyurularsa duvar boyunca sarkıp duruyordu. Artık iş bitmiş,

ev satılmıştı! Koyu renkli koca kapının yerinde, yuvarlak tepeliğiyle henüz yeşile boyanmış bir kapı, aradan bahçe görünen kafes kafes oymalı bir kapı bulunuyordu. Artık o eski yemiş bahçesinden eser kalmamıştı; ortada kentsoylu beğenisine uygun bir çiçek tarhı, çimen ve şelale dağınıklığı vardı. Merdiven sahanlığının önünde sallanıp duran madensel bir büyük yuvarlak, bütün bu görünümü yansıtıyordu. Bu yuvarlakta bahçe yolları çiğ renkli çiçek şeritlerine dönmüştü ve iki yayvan figür, alabildiğine genişliyordu. Bir bahçe koltuğuna gömülmüş, ter içinde, kıpkırmızı, şişman bir adamla, bahçe kovasını kaldırarak:

- Kınaeceklerine on dört kova su verdim!
diye bağıran, soluk soluğa, dev anası gibi bir
kadın.

Evin üstüne bir kat daha çıkmışlar, bahçe
duvarlarını yenilemişlerdi. Henüz boya kokan,
bu onarım görmüş kşecikte biri piyanoda,
bütün gücüyle tanınmış kadriller ve dans
polkaları alıp duruyordu. Yola dökülerek
temmuzun toz bulutuna karışan ve dinlemesi
insanı terleten bu dans havaları, bu kocaman
Çiçekler ve kocaman karılar curcunası, bu taşkın
ve bayağı neşe yüreğimi burkuyordu. şu
bahçede öylesine mutlu, öylesine dingin dolaşan
zavallı adamcağızını düşünüyor ve gelini küçük

ticaretevinin geliri olan paracıkların ın ın ettiği yepyeni bir tezgâhın arkasında alım satarken, onun Paris'te hasır Şapkası ve yaşlı bahçıvan kamburuyla canı sıkkın, utangaç, dokunsanız ağlayacak gibi, dükkanın i yanında dört döndüğünü dŐlyordum.

NOEL ÖYKÜLERİ

I

MARAIS'DE BİR NOEL YEMEĞİ

Marais'de "Seltz suyu" reticisi Mösyö Majest, Royale Alanı'nda oturan dostlarının evindeki noel yemeğinden çıkmış, hafiften Şarkı söyleyerek kendi evine dönüyor... Saint-Paul

kilisesinin anı saat ikiyi çalıyor. Adamcağız kendi kendine:

- Vakit amma da geçmiş ha! diyor ve adımlarını hızlandırıyor. Ancak kaldırım taşları kayıyor, sokaklar karanlık ve arabaların pek az olduğu dönemden kalma bu Tanrı'nın belâsı eski mahallede, bir sürü döneme, köşe bucak, kapı önlerinde ata binenler için binek taşları var. Bütün bunlar, özellikle Noel yemeğinde kadeh kaldırmaktan insanın bacakları biraz ağırlaşır gözleri de çevreyi seçmemeye başlayınca, hızlı gitmeye engel oluyor... Sonunda M. Majesté, evine varıyor. Sonradan yeniden boyanmış armasıyla taze yıldız sürülmüş bir levhanın

ayışığında parıldadığı süslü ve büyük bir kapının önünde duruyor. Bu levhayı üretimevinin simgesi durumuna getirmiştir:

ESKİ NESMOND KONAĞI GENÇ MAJESTE SELTZ SUYU FABRİKATÖRÜ

Böylece üretimevinin bütün sifonlarında, bordrolarında, başlıklı kâğıtlarında Nesmond ailesinin eski arması parıl parıl yanıyor.

Ana kapıdan sonra avlu geliyor, havadar, aydınlık, gündüzün açılınca bütün sokağı ışığa boğan büyük bir avlu. Avlunun dibinde, pek eski büyük bir yapı, kapkara, işlemeli, süslü

duvarlar, yuvarlak demir balkonlar, sütunlu taş balkonlar, çok yüksek, üstleri tepelikli, başlıklı, en yüksek katlara yükselerek her biri çatıda birer küçük çatı olarak beliren pencereler, sonra çatının üstünde, arduvazların ortasında yuvarlak, pek güzel, birer ayna gibi kırilentlerle çevrili küçük pencereler. Sonra yağmurla aşınmış ve yeşil renk bağlamış büyük bir taş merdiven, yukarıda, tavan arasının ıkırđına asılmış sallanan ip kadar kapkara ve eğri büğrü duvarlara tırmanan sıska bir asma. Her yanda, ne olduğunu bilmediğim bir eskimişlik, bir dertlilik... Burası eski Nesmond konağıdır.

Gündüzün konağın görünümü değişir. Her

yerde, eski duvarlar üstünde kasa, depo, ışıklara buradan girilir yazıları yıldızla parlar ve duvarları canlandırır, gençleştirir. Demiryollarının ağır yük arabaları, ana kapıyı sarsar; işçiler, gelen malları teslim almak için, kulakta kalem, taş merdivene gelirler. Avlu sandıklar, sepetler, saman ve çuvalla tıklım tıklımdır. İnsan bir üretimevinde bulunduğunu pek iyi duyumsar... Ancak geceleyin, o derin sessizlikte, gölgeleri karışık çatı yığınlarına yansıtıp birbirine karıştıran o kış dolunayında, Nesmondların eski konağı, yeniden saray oluyor. Balkonlar tentene tentenedir; iç avlu büyüyor, eski merdivene öyle bölük pörçük ışıklar düşüyor ki, boş oyukları ve mihraba

benzeyen belirsiz basamaklarıyla, bir katedralin köşe bucağını andırıyor.

Özellikle bu gece M. Majesté'ye, evi pek kurumlu geliyor. Bomboş avludan geçerken kendi ayak sesleriyle coşuyor. Merdiven ona pekbüyük, özellikle çıkılması pek güç görünüyor. Sanırım Noel yemeğinin etkisi olacak... Birinci kata varınca, soluklanmak için duruyor ve bir pencereye yaklaşıyor. Eh, tarihsel evde oturmak, ne demekmiş, anlasın! M. Majesté şair filan değildir, estağfurullah. Ama yine, dolunayın mavi ışıktan bir örtü yaydığı bu güzel, soylu avlusuna, kardan kukuleteleri altında kendinden geçmiş çatılarıyla mışıl mışıl

uyuyor gibi görünen bu eski derebeyi konağına baktıkça, akli öteki dünyaya gidiyor:

- Ha? Ya Nesmondlar geliverirse...

O sırada ürkünç bir çingirak sesi duyuluyor. Ana kapının iki kanadı da birden açılıyor, hem öyle çabuk, öyle yeğinlikle ki, sokak feneri sönüyor. Birkaç dakika, oracıkta, kapının karanlığında, ne olduğu belirsiz bir sürtünme ve fısıltıdır gidiyor. İçeriye girmek için tartışmalar, itişip kakışmalar oluyor. İşte uşaklar, bir sürü uşak, dolunayda pırıl pırıl, her yanı aynalı saltanat arabaları, kapının hava akımına çarpınca canlanan iki meşale arasında sallana sallana giren tahtirevanlar. Göz açıp kapayınca dek

avlu tıklım tıklım doluyor. Ancak merdiven ayağında bu karışıklık duruluyor. Arabadan inenler birbirlerini selâmlıyorlar ve evi biliyorlarmış gibi konuşa konuşa içeriye giriyorlar. Sahanlıkta bir ipek hışırtısı, bir kılıç şakırtısıdır gidiyor. Her yerde pudrayla donuklaşmış ve ağırlaşmış apak saçlar; her yerde birazcık titrek, cırlak, net sesler, kısık gülüşmeler, hafif ayak sesleri. Bütün bu insanların yaşlı, pek yaşlı bir görünümleri var. Silik bakışlar, ölgün mücevherler, değişik parlaklıklarla rengi tathılaştırılmış meşalelerin ışığında cana yakın bir parıltıyla yanıp sönen eski diba kumaşlar. Bütün bunların üstünde, kılıçlar ve kocaman kasnaklar yüzünden

birazcık yapma duygusunu veren o güzelim reveransların her birinde, başların üzerine büküm büküm oturtulmuş saçlardan yükselen ince bir pudra bulutu dalgalanıyor.. Çok geçmeden, bütün evi cinler basmış gibi oluyor. Meşaleler pencere pencere dolaşıyor, merdivenlerden döne döne inip çıkıyor. Çatı arası pencerelerinde bile onların şenlik ve yaşam kıvılcımları parıldıyor. Bütün Nesmond Konağı, onların göz alıcı parıltısıyla, pencereleri tutuşmuş gibi aydınlanıyor.

M. Majesté kendi kendine:

- Aman Tanrım! diyor. Ya evi ateşe verirlerse!.. Sersemliği geçmiş, bacaklarının

uyuşukluğunu gidermeye çalışıyor ve ivedilikle, uşakların büyük bir ateş yaktıkları avluya iniyor. M. Majest yaklaşıyor, adamlara söz söylüyor. Uşaklar yanıt vermiyor ve gecenin dondurucu karanlığında, ağızlarından birazcık buğu bile çıkmazsınız, kendi aralarında konuşuyorlar. M. Majest bundan hiç hoşnut değil. Yalnızca bir Şey içine birazcık su serpiyor. O da şu: alevi, dimdik bu kadar yükseklere çıkan bu müthiş ateş, sıcaklığı olmayan bir alev, parlayan ama yakmayan tuhaf bir ateş. Bu ynden içi rahat eden adamcağız, sahanlıktan geçip depolara giriyor.

Giriş katındaki bu depolar, eskiden pek güzel

birer kabul salonu olmalı. Daha bütün köşelerde kararmış yaldız parçaları var. Mitologyayla ilgili resimler tavanda fır dönüyor, aynaların çevresini sarıyor ve geçmiş yılların anısı gibi belirsiz ve biraz donuk renklerle, kapıların üstünde dalgalanıyor. Ne yazık ki, artık ne perde kalmış, ne de eşya. Sepetlerden, kalaylı başlı sifonlarla dolu kocaman sandıklardan ve camların arkasından kapkara yükselen, dalları kurumuş, yaşlı bir leylak fidanından başka bir şey yok. M. Majesté içeriye girince, deposunu ışık içinde ve kalabalık görüyor. Selam veriyor, ama kimsenin aldırıldığı yok. Kendilerine eşlik edenlerin koluna girmiş kadınlar, saten kaplı kürklerinin altında, kibar kibar naz ve cilvelerini sürdürüyorlar.

Herkes geziniyor, birbiriyle konuşuyor, şuraya buraya dağılıyor. Gerçekten bütün şu yaşlı markiler, kendi evlerindeymiş gibi davranıyorlar. Küçük ve titrek bir gölge, üzerine resim yapılmış bir duvarın önünde duruyor:

- Demek ben buymuşum! Şimdi şu durumuma bakın! Ve duvar kaplamalarında beliren, altında bir hilal, ince ve pembe bir Diana'ya gülümseyerek bakıyor.

- Nesmond, gel de armanı gör! Herkes, altında Majesté adıyla bir çuvalın üzerine resmedilmiş Nesmondların armasına bakarak kahkahayı koparıyor.

- Hah, hah, hah!.. Majesté mi? Fransa'da artık Majesté filan kaldı mı? Ardından da coşkun bir neşe, flüt sesine benzeyen gevrek kahkahalar, havaya kaldırılan parmaklar, cilveleşen ağızlar... Ansızın birisi bağırıyor:

- Şampanya! Şampanya!

- Yok canım!

- Evet, evet, şampanya bu... Haydi Kontes, şöyle hafif bir yemek yiyelim. Şampanya sandıkları şey, Mösyö Majesté'nin Seltz suyu. Yalnızca havasını biraz kaçmış buluyorlar. Ama ne çıkar? Yine de pek güzel içiyorlar. Bu zavallı gölgeciklerin kafası pek o kadar dayanıklı

olmadığı için, o Seltz suyunun köpüğü, yavaş yavaş onları neşelendiriyor, keyfe getiriyor, dans etmek isteği veriyor. Menuetler düzenleniyor. Nesmond'un getirttiği dört usta kemancı, Rameau'nun hep üçlemelerden oluşan, kıvraklığına karşın ince ve karaduygulu bir havasını çalmaya başlıyorlar. Bütün bu yaşlıkadınların yavaş yavaş dönmeleri ve sırası gelince tempoya uyarak ciddî bir edayla selam vermeleri, görülecek şey! Takılarına, süslerine bir gençlik geliyor; sırmalı yelekleri, diba giysileri, elmas tokalı ayakkabıları da gençleşiyor. Duvarlardaki panolar da, bu eski havaları duyunca, canlanmışa benziyorlar. İki yüz yıldan beri duvarın içine tıkilıp kalmış eski

ayna da, bunları anımsıyor. Her yanı çizik çizik, köşeleri kararmış olmasına karşın, yavaşça aydınlanıyor ve her dans edene, bir yazıklanmayla içi yanmış gibi, biraz silik, kendi yansımasını gösteriyor. Bütün bu inceliklerin ortasında Mösyö Majesté rahatsız oluyor. Bir sandığın arkasına büzülüyor ve izliyor...

Sonunda ortalık yavaş yavaş ağarmaya başlıyor. Deponun camlı kapılarından avlunun aydınlandığı görülüyor. Sonra pencerelerin üstleri, daha sonra salonun bir yanı ağarıyor. Işık geldikçe yüzler siliniyor, birbirine karışıyor. Biraz sonra Mösyö Majesté bir köşede gecikmiş iki küçük kemancıdan başka bir şey göremez

oluyor. Gün ışığı dokununca, onlar da uçup gidiyor. Avluya bakınca, yine bir tahtıran, ama pek belirsiz bir tahtıran biçimi, zmrtlerle süslü pudralı bir baş, uşakların kaldırım taşları üzerine attıkları bir meşalenin, açık ana kapıdan büyük bir gürültüyle içeri giren bir yük arabasının tekerlekleriyle çıkardığı kıvılcımlara karışmakta olan son kıvılcımlarını görüyor.

NOEL ÖYKÜLERİ

II

İLAHİSİZ  AYIN

I

- Mantarlı iki hindi dolması ha, Garrigou?..

- Evet, saygıdeğer peder, mantarla tıka basa doldurulmuş iki tadına doyumaz hindi. Biliyorum, çünkü doldurulurken ben de yardım ettim. Derileri o kadar gergindi ki, kızarıırken az kalsın çatlayacaktı...

- Aman Tanrım! Ben de mantara bayılırım!.. Çabuk ver şu benim hırkayı Garrigou... Hindiden başka mutfakta daha neler gördün?..

- Ah, türlü türlü nefis şeyler... Öğleden beri boyuna sülün, çil, yaban horozu yola yola bir hal olduk. Her yanda tüyler uçuşuyordu. Sonra efendim, gölden yılan balıkları, pırıl pırıl sazan

balıkları, alabalıklar geldi. Daha...

- Alabalıklar iri miydi, Garrigou?

- Nah bu kadar vardı, saygıdeğer peder...
Koskocaman!.. - Aman Tanrım! Gözümün
önüne geldi... İbriklere şarabı koydun mu? -
Evet, saygıdeğer peder, ibriklere şarabı
koydum... Ama, doğrusu bu şarap nerede, az
sonra gece yarısı ayininden çıkınca içeceğiniz
şaraplar nerede? Şatonun yemek salonunda, her
renkten şaraplarla alev alev yanan bütün o
sürahileri görseniz! Ya o gümüş sofrta takımları,
o işlemeli kaplar, o çiçekler, o şamdanlar...
Böyle Noel yemeği dünyada bir kez olur... Marki
cenapları, çevredeki bütün mülk sahibi soyluları

çağırıldı. Naiple mahkeme yazmanını hesaba katmaksızın, sofrada en az kırk kişi olacaksınız... Ah saygıdeğer peder, böyle bir sofrada bulunmanız, ne büyük mutluluk!.. O güzelim hindileri bir koklayım dedim, o mis gibi mantar kokusu bir türlü burnumdan gitmez oldu... Aman Tanrım!..

- Hadi oğlum, hadi. Sakın oburluk edip de günaha girmeyelim. Hele İsa'nın doğduğu bir gecede... Sen hemen git, mumları yak, ayinin ilk çanını çal. Bak neredeyse gece yarısı olacak. Geç kalmayalım.

Bu konuşma, İsa'dan sonraki bin altı yüz şu kadarıncı yılda, bir Noel gecesi, önceleri bir

Barnabit manastırında başkeşişken şimdi Trinquelage Şatosu'ndaki kilisede aylıklı papazlık eden saygıdeğer Dom Balaguère ile küçük çömezi Garrigou, daha doğrusu hazretin kendi çömezi Garrigou olduğunu sandığı kimse arasında oluyordu. Böyle diyorum, çünkü ileride göreceğiniz gibi, şeytan o akşam, saygıdeğer pederi adamakıllı kandırıp korkunç bir oburluk günahına sokmak için, ablak ve şaşkın yüzlü genç çömezin kalıbına girmişti. İşte o, sözde Garrigou (öhö, öhö!), malikâne kilisesinin çanlarına var gücüyle asılırken, saygıdeğer peder de, hücresinde sırma işlemeli göğüslüğünü giymekteydi. Kafası daha şimdiden, bütün o yemek betimlemeleriyle allak bullak olmuş,

giyinirken boyuna söylenip duruyordu.

- Kızarmış hindiler... Pırıl pırıl sazan balıkları... Nah bu kadar büyük alabalıklar!....

Dışarıda gecenin yeli, çanların müziğini dağta dağta esiyor ve tepesinde Trinquelage Şatosu'nun eski kuleleri yükselen Ventaux dağının yamaçlarında, karanlığın içinde bir takım ışıklar belirliyordu. Bunlar, gece yarısı ayininde bulunmak için şatoya aileleriyle birlikte gelen rençberlerdi. Elinde feneriyle baba önde, kadınlar koyu renkli harmanilerine bürünmüş, çocuklar birbirlerine sokularak annelerinin eteğine sığınmış, ilahiler okuya okuya, beş altı kişilik kümelerle bayıra tırmanıyorlardı. Böyle

geç zamana ve soğuğa karşın bütün bu babacan insanlar, ayinden çıkınca, her yıl olduğu gibi, mutfaqlarda kendileri için kurulan sofralara çökeceklerini düşünerek, keyifli keyifli yürüyorlardı. Ara sıra bu dik yokuşta, önünde meşalecileriyle bir soylu arabasının camları ay ışığında parlıyor ya da bir katır, çingiraklarını sallaya sallaya tin tin gidiyordu. Rençberler, çevresi dumanlı fenerlerin ışığında, naiplerini tanıyorlar ve önlerinden geçerken kendisini selamlıyorlardı:

- İyi akşamlar, iyi akşamlarMaître Arnoton.

- İyi akşamlar çocuklarım, iyi akşamlar.

Gece aydınlıktı; yıldızlar soğuktan canlanmış gibiydi. Poyraz kasıp kavuruyor, ince ince yağın dolu, ıslatmadan giysilerin üzerinde kayarak, karlı Noel geceleri geleneğini yaşatıyordu. Bayırın ta tepesine, kuleleri, sivri çatıları, kilisesinin koyu mavi gökyüzüne yükselen çan kulesiyle büyük bir yığın halinde çöken şato, topluluktan, bir hedef gibi görünüyor; küçücük ışıklar, dizi dizi, göz kırıyor, gidip geliyor, bütün pencerelerde yanıp sönüyor ve yapının karaltısında, kâğıt yanınca küllerin arasından uçuşan kıvılcımları andırıyor... Kiliseye gitmek için, asma köprüden ve sur kapısından sonra, meşalelerin ateşi ve mutfaktan dışarıya vuran alevlerle gündüz gibi

olmuş, arabalar, uşaklar, tahtirevanlarla tıklım tıklım dolu, dış avludan da geçmek gerekiyordu. Dönen kebab şişlerinin tıkırtısı, tencerelerin gürültüsü, karıştırılan kristal ve gümüş takımların şıkırtısı duyuluyordu. Üstelik karışık salçalara konulan keskin kokulu otlarla et kızartması kokan ılık bir buğu, papaza, naibe, herkese dedirttiği gibi, çiftçilere de:

- Aman efendim, ayinden sonra ne güzel yemekler yiyeceğiz, dedirtiyordu.

II

Şingır, şingır, şingır, şingır!..

Gece yarısı ayini başlıyordu. Şatonun bir

katedral yavrusu olan kilisesinde, birbirine geçmiş kemerlerle meşe kaplamalarına, duvar boyunca işlemeli perdeler ve halılar asılmış; bütün mumlar yakılmıştı. Aman ne kalabalıktı! Aman ne tuvaletler vardı! Bakın, önce ilahicilerin bulunduğu yerin çevresinde oymalı tahta koltuklara kurulmuş, toz pembe taftadan giysisiyle Trinquelage Şatosu'nun sahibi, yanında da bütün soylu çağrılıları. Karşıda Marki'nin ateş renginde dibadan bir giysi giymiş yaşlı annesiyle Fransa sarayındaki son moda göre başına kabartmalı danteladan yüksek bir hotoz geçirmiş genç karısı, kadife kaplı İncil sehparlarının arkasında bulunuyorlardı. Daha aşağıda karalar giyinmiş, geniş ve sivri uçlu

perukaları, tıraşlı yüzleriyle naip Thomas Arnoton ve mahkeme yazmanı adil Maître Ambroy, göz alıcı ipeklilerle sırmalı yardımcılar, araba uşakları, vekilharçlar ve bütün anahtarlarını ince gümüş bir halkayla belinden aşağı sallandırmış Barbe Kadın geliyordu. Dipteki sıralarda uşaklar, hizmetçi kadınlar ve aileleriyle birlikte çiftçiler vardı. Daha ötede de, usulcacık açıp kapadıkları kapının önünde, iş güç arasında ara sıra bir sofı edası takınmaya gelen ve o kadar mumun ışığıyla, şenlik içinde, havası ılınan kiliseye yemek kokuları getiren aşçı yamakları...

Acaba aşçı yamaklarının küçük beyaz

takkeleri mi papazın aklını başından almıştı?
Yoksa bu işi, Garrigou'nun çingırağı, hani
mihrabın altında:

- Aman çabuk olalım, aman çabuk olalım...
Ne denli erken bitirirsek, öyle erken sofraya
otururuz, der gibi olanca hızıyla çınlayıp duran o
azgın küçük çingırak yapmış olmasın?

Yalnız şu var ki, ne zaman o lanet olası
çingırak çınlasa, papaz duayı unutuyor ve
şölerden başka bir şey düşünemiyor. Gözlerinin
önüne eli ayağına dolaşan aşçılar, demirci ocağı
gibi harıl harıl yanan maltızlar, aralanmış tencere
kapaklarından çıkan buğu ve bu buğunun
içinde, tika basa doldurulmuş, gergin, kat kat

mantarlı iki görkemli hindi geliyor...

Ya da imrendirici buğularla aylalanmış tabak tabak yemek taşıyan yardımcılardan dizi dizi geçtiğini ve onlarla birlikte, kendisinin de şölenin çoktan hazırlanmış büyük salona daldığını görür gibi oluyor. Aman ne görünüm! Kendi tüyleriyle süslenmiş tavuslar, kızıl menevişli boz kanatlarını açmış sülünler, yakut renginde sürahiler, yeşil dallar arasında pırıl pırıl meyve yığınlarıyla bezenmiş öyle göz alıcı bir sofraya ki, alev alev ışık saçıyor. Ya Garrigou'nun (evet, evet, o Garrigou!) söz ettiği o olağanüstü balıklar! Sanki henüz sudan çıkmış gibi pulları sedef sedef, o kocaman burun deliklerine birer

tutam kokulu yeşillik sokularak, rezene otlarının üzerine yatırılmış bu olağanüstü görünümün düşlemi öylesine canlı ki, Dom Balaguère, bütün bu nefis yemekleri mihrabın işlemeli örtüsü üzerine, kendi önüne konmuş sanıyor ve iki üç kez "Dominus Vobiscum!" diyeceği yerde ağzından bir "Benedicite" kaçıırveriyor. Bu küçük yanılmalar dışında, bu saygıdeğer adam, bir tek satır atlamadan, bir tek eğilmeyi savsaklamadan, duasını harfi harfine okuyor. Birinci duanın sonuna dek her şey oldukça yolunda gidiyor. Ancak bilirsiniz ki, Noel günü aynı papazın birbiri ardı sıra üç dua okuması gerekir.

Papaz rahat bir soluk alarak, kendi kendine:

- Şükür, biri bitti, diyor; sonra bir dakika bile yitirmeden, çömezine, ya da çömezi sandığı kimseye işaret ediyor.

Şingır, şingır! Şingır, şingır!..

Artık ikinci ayın ve ayınle birlikte de Dom Balaguère'in günahı başlıyor. Gerrigou'nun elindeki çingırak, kulağına cıyak cıyak:

- Aman, elini çabuk tut, diye bağıyor; bu kez zavallı papaz, yakasını büsbütün oburluk şeytanına kaptırarak, dua kitabına saldırıyor ve şaha kalkmış iştahının hırsıyla sayfaları göçertiyor. Çılgıncasına eğilip kalkıyor, yarım

yamalak istavroz çıkarıp eğiliyor; bir an önce bitirip de kurtulmak için, bütün hareketleri kuşa çeviriyor. Kollarını İncil'e uzatıp uzatmadığı, Confiteor bölümünde göğsünü yumruklayıp yumruklamadığı bile belli değil. Papazla çömezi arasında kim daha çabuk birbir edecek diye bir yarıştı başlıyor. Ayetlerle karşılığı birbirine dolanıyor, birbirini omuzluyor. Zaman almasın diye, ağız açmadan, yarısı gürültüye giden sözcükler, anlaşılmaz mırıltılar olarak sona eriyor.

Oremus Ps... Ps... Ps...

Mea culpa... Pa... Pa...

Her ikisi de, fiçıda ayaklarıyla şaraplık üzüm ezen bağcılar gibi, her yana zifos sıçratarak duanın Latincesini habire karıştırıp duruyorlar.

Balaguère:

Don... Scum!.. diyor.

Garrigou da:

- Stutuo!.. diye yanıt veriyor. Sonra, dörtnala gitsinler diye posta arabalarının atlarına takılan çingirak gibi çınlayıp duran o lanet olası çingirak da hep kulaklarının dibinde... Bu hızla, ilahisiz bir ayinin ne çabuk hakkından gelineceğini artık siz düşünün.

Papaz soluk soluğa:

- Şükür, ikincisi de bitti, diyor; soluk bile almadan, kan ter içinde, kendisini mihrabın basamaklarından aşağı atıyor ve...

Şingir, şingir! Şingir, şingir!..

Ayinin üçüncü duası da başlıyor. Artık sofraya oturmaya ne kaldı? Ancak, ne yazık ki, yemek zamanı yaklaştıkça, umarsız Balaguère kendisini bir sabırsızlık ve oburluk cinnetine kaptırıyor. Gözlerinin önünde düşlemler bir kat daha canlanıyor: O pırıl pırıl sazan balıkları, o kızarmış hindiler sanki önünde; neredeyse elini uzatıp... Aman Tanrım!.. Yemeklerin dumanı

tütüyor, şaraplar mis gibi kokuyor ve küçük çingirak, azgın azgın:

- Aman, elini biraz daha çabuk tut, diye bağıyor. Ama elini daha nasıl çabuk tutsun? Dudaklarını kıpırdatır gibi yapıyor.

Artık sözcükleri tam olarak söylemiyor. Şimdi artık Yüce Tanrı'yı dalavereye getirip duayı el çabukluğuyla atlatmaktan başka çıkar yol kalmadı; zavallı bu haltı da yiyor!..

Gittikçe şeytana uyararak, önce bir,derken iki ayet atlamaya başlıyor. Derken Tevrat'taki sureyi pek uzun bularak sonunu getirmiyor. İncil'e şöyle bir dokunuyor, Crado'nun önünden

geçiyor, Pater'i atlıyor; Önsöz'e uzaktan bir merhaba diyor ve böylece, sıçraya atlaya, kendisini lanetin deryasına atıyor. Arkasından da hep o uğursuz Garrigou (kötülüğünelanet), ne de güzel bir anlayışla kendisine tempo tutuyor, ayın göğüslüğünü düzeltiyor, yaprakları ikişer ikişer çeviriyor, rahlelere çarpıyor, ibrikleri deviriyor ve hiç durmadan, o küçük çingırağı, gittikçe daha güçlü, gittikçe daha hızlı sallayıp duruyor.

Kilisede bulunanların şaşkınlığını görmelisiniz! Bir sözcüğünübile işitmedikleri ayini papaza ayak uydurarak izlemek zorunda kaldıkları için, kimi kalkarken, kimi diz çöküyor; kimi otururken, kimi ayakta

duruyordu. Bu garip ayinin bütün aşamaları, türlü türlü durumlarla safları birbirine katıyordu. Ötede, gökyüzünün yollarında küçük ahıra doğru süzlen Noel yıldızı , bu gürültü patırtıyı görünce dehşetinden sararıp soluyordu.

Yaşlı Markiz, şaşkın şaşkın hotozunu sallayarak:

- Papaz pek ivedi okuyor; yetişemiyorum, diye mırıldanıyordu. Maitre Arnoton, elik çerçeveli kocaman gözlükleri burnunda, acaba nereye geldik diye boyuna dua kitabını karıştırıp duruyor. Ama gerçekte, akılları düşünceleri hep şölene takılıp kalan bu babacan insanlar, ayinin böyle posta arabası hızıyla

yapılmasına hiç de kızmıyorlardı. Sonunda Dom Balagu re, güler yüzle topluluğa dönüp var gücüyle,"Ite, missa est" diye bağırınca, bütün kiliseden öyle neşeli, öyle şakrak bir "Deo gratias" yanıtı yükseliyor ki, insan kendisini, sanki Noel sofrasına oturmuş da ilk kadehi parlatıyor sanır.

Beş dakika sonra soylu takımı, ortalarında papaz, büyük yemek salonunda oturmuşlardı. Baştan başa donanan şato, şarkılar, haykırışmalar, gülüşmeler, gürültülerle  ın  ın  ınılıyordu. Saygıdeğer Dom Balagu re,  atalını bir  il kuşunun kanadına saplıyor ve işlediği günahın vicdan azabını, kadeh kadeh

yuvarladığı papanın şarabıyla o canım et suyunda eritiyordu. Bu kutsal adam, öyle çok yiyip içti ki, daha o gece "tövbe ve istiğfara" zaman bulamadan, birdenbire göçüverdi. Sonra sabah sabah, henüz geceki şenliklerin gürültüsüyle çalkalanan cennete varınca, nasıl karşılandığını artık siz düşünün.

Evrenlerin sahibi olan Tanrı ona:

- Yıkıl karşımdan, dedi, seni gözüm görmesin, günahlı adam. Suçun öyle büyük ki, erdemle geçirdiğin bütün ömrünü unutturmaya yeter... Benden bir gece duası çalarsın ha?.. Peki öyleyse, yerine senden üç yüz dua isterim. Bu üç yüz Noel ayinini kendi kilisende, senin

yüzünden ve seninle birlikte günaha girenlerin huzurunda tamamlamadıkça sana cennete girmek yok.

... İşte, Dom Balaguère'in gerçek söylencesi bu... Zeytinler ülkesinde bunu böyle anlatırlar. Bugün Trinquelage Şatosu'nun yerinde yeller esiyor; ama kilisesi, Ventoux dağının ta tepesinde, yemyeşil bir meşe korusu içinde, hâlâ dimdik duruyor. Yel, rezeleri düşmüş kapısını çat çat vurur, eşiğini otlar bürümüştür. Mihrabının köşelerinde, renkli camları çoktan dökülmüş yüksek pencerelerinin aralıklarında kuş yuvaları vardır. Ama yine, anlatılanlara bakılırsa, her yıl Noel'de, bu yıkıntılar arasında,

ne olduğu bilinmeyen bir ışık dolaşır dururmuş. Köylüler de, açıkta, dahası yel ve kar altında yanan göze görünmez mumların aydınlattığı bu kilise hayaletini uzaktan izlerlermiş. Siz isterseniz gülün, ama o çevrenin bağcılarında, her halde Garrigou'nun torunlarından Garrigue adlı biri, bana şunu anlattı: Bir Noel gecesı, fazlaca kaçırmış da, Trinquelage taraflarında, dağ başında, yolunu şaşırılmış. Bakın neler görmüş: Saat on bire dek bir şey olmamış. Her yer ıssız, sönük ve dinginmiş. Gece yarısına doğru, ansızın, çan kulesinin tepesinde çanlar çalmaya başlamış. Ama öyle ölgün, öyle bitkin bir çan sesi ki, on fersahlık yerden geliyor sanki. Arkasından bizim Garrigue, tepeye çıkan

yoldan, ışıkların titreştiğini, belirsiz gölgelerin kımıldandığını görmüş. Kilisenin kapısı önündeki dehlizden kulağına ayak sesleri ve şöyle fısıltılar gelmiş:

- İyi akşamlar, Maître Arnoton!

- İyi akşamlar çocuklarım, iyi akşamlar!

Herkes içeriye daldıktan sonra, bizim gözüpek bağcı yavaşça yaklaşmış, kırık kapıdan bakınca tuhaf bir görünümle karşılaşmış. Önünden geçip kiliseye giren bütün o adamlar, sanki eski sıralar hâlâ varmış gibi, ilahicilere ayrılan yerin çevresinde, kilisenin içine sıralanmışlar. Tentene hotozlarıyla dibalar

giymiş güzel hanımlar, tepeden tırnağa sırmalar içinde soylular, tıpkı dedelerimizin giydiği gibi iri çiçekli pantolonlarıyla köylüler... Hepsi de yaşlı, solgun, tozlu, bitkin bir durumda... Ara sıra, kilisenin alışılmış konukları olan gece kuşları, bu ışıktan uykuları kaçarak, sanki tülbent içinde yanıyormuş gibi alevleri dimdik, ama belirsiz çıkan büyük mumların arasında uçuşuyorlarmış. Garrigue'in en çok tuhafına giden şey, burnunda çelik çerçeveli iri gözlükleri bulunan birinin durumuymuş. Gece kuşlarından biri adamın kocaman siyah perukasının üstünde, ayağını ökseye kaptırmış gibi, dimdik durur ve boyuna sessiz sessiz kanat çırparmış; adam da ikide bir başını sallarmış.

Dipte sırması kararmış cübbesiyle bir papaz, bir sözcüğü bile işitilmeyen dualar okuyarak, mihrabın önünde gidip gelirken, çocuk boyunda küçücük, yaşlıbir adam, ilahicilere ayrılan yerin ortasında diz çökmüş, tokmağı kopuk, sesi çıkmayan bir çingırağı sürekli sallar dururmuş... Hiç kuşku yok, bu papaz, üçüncü ilahisiz duasını okuyan bizim Dom Balaguère olacak.

PAPA ÖLDÜ

Çocukluğumu, pek tıkış tıkış, pek kıpır kıpır bir ırmağın ikiye böldüğü büyük bir taşra kentinde geçirmiştım. Orada, pek erkenden, kendimi gezi isteklerine, su üzerinde yaşama hevesine kaptırdım. Özellikle Saint-Vincent

köprüsü yanında bir rıhtım köşesi vardı ki, bugün bile içim titremeden anımsayamam. Bir serenin ucuna çivilenmiş, "Cornet'den kiralık kayıklar" levhası, ıslaklıktan kaypak ve kapkara, bir ucu sulara dalan küçük merdiven, göz alıcı renklerle yeni boyanmış, kışlarına ak harflerle yazılı Sinekkuşu, Kırlangıç gibi güzel adlarla hafiflemiş gibi, borda bordaya yavaşça sallanarak iskelenin altına dizilen küçük kayıklardan oluşan filo, hâlâ gözlerimin önündedir.

Sonra, şive dayalı kurumakta olan, üstübeçten pırl pırl uzun küreklerin arasında, boya kovası, kocaman fırçaları, kara yağız,

çatlak, serin rüzgârlı bir akşam üstü, ırmak gibi binlerce küçük çukurla çizgi çizgi olmuş suratıyla dolaşan Cornet Baba... Ah o Cornet Baba! O benim çocukluğumun şeytanı, acı tutkum, günahım, vicdan azabımdı. O kayıklarıyla beni ne günahlara sokmuştu! Okuldan kaçıyordum, kitaplarımı satıyordum. Öğleden akşama kadar kayıkla gezebilmek için neleri satmazdım ki!

Bütün defterlerim kayığın dibinde, ceket çıkmış, şapka enseye itilmiş, saçlar sudan gelen meltemin yelpazesıyla karmakarışık, kendime eski bir deniz kurdu süsü vermek için kaşlarımı çatarak, küreklere asılıyordum. Kent sınırları

içinde kaldığım sürece her iki kıyıdan aynı uzaklıkta bulunuyor, ırmağın tam ortasından hiç ayrılmıyordum. Eh, ne olur ne olmaz, belki kıyılarda bu eski deniz kurdunun kim olduğunu tanıyanlar çıkar diye. Yan yana gelen, birbirinden yalnızca ince bir köpük şeridiyle ayrılarak çarpışmaktan kurtulan kayıkların, sallarmın, yüzen kütüklerin, çatanaların o korkutucu akışına katılmak, benim için ne büyük bir sevinçti. Akıntıyı arkasına almak için dönen ağır gemiler de vardı. Onların bu dönüşü, bir sürü kayığı tedirgin ederdi.

Ansızın bir vapurun çarkları yanı başımda suları karıştırmaya başladığı ya da ağır bir gölge

üzerime doğru gelirdi. Bir elma gemisinin başı yanıma sokulurken kısık bir ses bana:

- Varda yumurcak! diye seslenirdi. Ben de, sokak yaşamının, küreklerimin altına atlı otobüs düşlerini seren bütün o köprüleriyle, bütün o geçitleriyle sürekli kestiği o ırmak yaşamının karşılıklı akışına saplanarak, ter döker, çırpınır dururdum. Köprü ayaklarında akıntı pek yaman olurdu. Hele ters akıntılar, burgaçlar, ünlü Aldatan Ölüm kuyusu! Bütün bunların arasından, dümende kimse olmaksızın,on iki yaşın kolgücüyle yol bulmak, öyle ufak tefek bir iş de değildi.

Kimileyin talihim olur, "zincir"e rastgelirdim.

Hemen, arkasına taktığı dizi dizi mavnaların en sonundakine ip atar, kürekler devinimsiz, süzölen kanatlar gibi gergin, ırmağı uzun köpük şeritleriyle kesen ve her iki kıyının ağaçlarını, rıhtımlardaki evleri arkaya doğru koşturan o sessiz hıza kendimi bırakıverirdim. Önümde, uzaktan, pek uzaktan pervanenin o durmaksızın dönüşü, alçak bacasından incecik bir duman yükselen bir mavnadan da bir köpek havlayışı kulağıma gelirdi. Bütün bunlar bende uzun bir yolculuk, gerçek bir gemi yaşamı kuruntusunu yaratırdı.

Ne yazık ki zincirepek seyrek rastlardım. Çoğu kez güneşin altında kürek çekmek,

boyuna küreklere asılmak gerekirdi. Ah o ırmağa kurşun gibi dikine çöken öğle vakitleri. O güneş beni şimdi bile yakıyor gibi gelir bana. Her yer yanar, her şey pırıldardı. Suların üstünde dalgalanan ve her kıvıldaşıta titreşen bu göz kamaştırıcı ve ses verici atmosferde, ırmağa hemen dalıp çıkan küreklerim, yedekçilerin sudan sırsıklam çektikleri ipler, yüze cilalı gümüş parlaklığında ışıklar çıkarırdı. Gözlerimi yumarak küreklere asılırdım. Kimileyin, harcadığım güce bakarak, kayığımın altından suyun nasıl kaydığını duyumsayarak, pek hızlı gittiğimi sanırdım; ama gözlerimi açıp da başımı kaldırıncaya, karşımdaki kıyıda hep aynı ağacı, hep aynı duvarı görürdüm.

Sonunda sıcaktan kan ter içinde, yorgunluktan bitkin düşerek kentten çıkmayı başardım. Irmak kıyısındaki plajların, çamaşırcı gemilerinin, iskele dubalarının gürültüsü azalırdı. Genişleyen kıyılarda köprüler seyrekleşirdi. Dış mahallelerin birkaç bahçesi, bir fabrika bacası, uzaktan uzağa sulara yansırıdı. Ufukta yeşil adalar titreşirdi. Artık güçten düşerek, kıyıya, uğultulu sazların arasına gelip yanaşırdım. Orada güneşten, yorgunluktan, yıldız yıldız sulardan kocaman sarı çiçekler çıkaran o ağır sıcaaktan sersemleyen eski deniz kurdunun saatlerce burnu kanardı. Bütün gezilerimin sonu böyle olurdu. Ama ne yaparsınız? O kadar hoşuma giderdi ki!

Asıl korkuncu, kente dönüş, eve dönüştü. İstediyim kadar çalakürek döneyim, hep geç kalırdım, okulun dağıldığı saatten çok sonra gelirdim. Ortalığım karardığını duyumsamak, alaca karanlıkta ilk havagazı fenerleri, herkesin evine dönüşü; her şey, duyduğum korkuları, vicdan azabını artırırđı. Rahat rahat evlerine dönenlere bakarak onları kıskanırdım. Kafam ağırlaşmış, güneşle, suyla dolmuş, kulaklarımın içinde deniz kabuklarının uğultularıyla, söyleyeceğim yalanın kızılığı yüzüme vurmuş, tabana kuvvet koşardım.

Çünkü her seferinde, kapı aralığında beni bekleyen o korkunç: - Nereden geliyorsun?

sorusuna yanıt bulmam gerekiyordu. Beni en çok korkutan şey de, dönüşteki bu sorguydu. Hemen oracıkta, kapının önünde, ayak üstü yanıtlamam, her zaman bir masal hazırlamam, söyleyecek bir şeyler bulmam gerekiyordu. Hem öyle şaşırtıcı, öyle akıllara durgunluk verici şeyler bulup söylemem gerekiyordu ki, beni sorguya çekenlerin ağzı bir karış açık kalsın da sorgulamayı sürdüremesinler. Böylece içeri girecek ve soluk alacak zaman bulabiliyordum. Bunun için de kıvırmadığım yalan kalmıyordu. Afetler, ayaklanmalar, ürkünç şeyler, kentin bir bölümünün yanması, tren köprüsünün ırmağa çökmesi; neler neler uydurmuyordum. Fakat uydurmalarımın en zorlusu şöyle oldu:

Bir akşam eve pek geç dönüyordum. Bir saatten beri beni bekleyen annem, merdivenin başında yolumu gözetliyormuş. Beni görünce:

- Nereden geliyorsun! diye bağırdı.

Bir çocuğun kafasında meğer ne şeytanlıklar olurmuş! Hiçbir şey düşünmemiş, hiçbir şey hazırlamamıştım. Eve çok hızlı dönmüştüm... Birden bire kafama çılgınca bir düşünce geldi. Anneciğimin pek dindar, Romalı bir kadın gibidini bütün bir katolik olduğunu biliyordum. Kendisine büyük bir heyecanla soluk soluğa kalmış gibi:

- Ah anneciğim... Bilseniz? dedim.

- Ne olmuş? Yine neler oldu?

- Papa ölmüş!

Zavallı anneciğim:

- Papa ölmüş! diye yineledi ve beti benzi uçtu; duvara dayandı. Başarımdan ve yalanın büyüklüğünden biraz ürkerek, hemen kendi odama geçtim. Ama yine yalanımda sonuna kadar ayak diremek gözüpekliğini gösterdim. O gecenin içli bir yas gecesine döndüğünü anımsarım. Babam pek düşünceli, annem pek bitkindi... Sofrada herkes alçak sesle konuşuyordu. Bense hep yere bakıyordum. Bu genel üzüntüünde bizim haylazlık öylesine

güme gitmişti ki, kimse bana hesap sormayı düşünemiyordu.

Herkes o zavallı IX. Pio'nun iyi yönlerini anlatmaya can atıyordu. Sonra konuşma yavaş yavaş papalar tarihinin içine daldı. Rose Teyze VII. Pio'dan söz etti. Onu, çevresinde jandarmalar, bir posta arabasının içinde Güney'den geçerken gördüğünü pek iyi anımsıyordu. İmparatorla aralarında geçen o ünlü Commediante!.. tragediante! sahnesi bir daha anlatıldı. Bu olağanüstü sahneyi, hep aynı alçalıp yükselen seslerle, hep aynı el kol sallayışlarla, o aile geleneklerinin kuşaktan kuşağa aktarılan ve manastır öyküleri gibi

çocukça ve yerel, sürüp giden o basma kalıplığı içinde, tam yüzüncü kezdir dinliyordum.

Ama ne olursa olsun, öykü bana hiç böylesine çekici gelmemiştir. İki yüzlü bir içtenlikle içimi çekerek, sorular sorarak, yapmacık bir ilgiyle dinliyor ve hep kendi kendime:

- Yarın sabah papanın ölmediğini öğrenince öyle sevinecekler ki, kimse beni paylamak istemeyecek, diyordum.

Ben bunları düşünürken, göz kapaklarım kendiliğinden kapanıyor ve gözlerimin önüne, Saône ırmağının sıcaktan ağdalaşmış

köşeleriyle mavi boyalı küçük kayıklar, her yöne fırt fırt koşuşan ve cam gibi suyu elmastraş gibi çizik çizik eden su örümceklerinin kocaman ayakları geliyordu.

YEMEK TABLOLARI - BALIK ÇORBASI (BOUILLABAISSE)

Madeleine adasına doğru, Sardunya kıyılarını izliyorduk. Bir sabah gezintisi. Kürekçiler yavaştan alıyorlardı. Kayığın yanından eğilerek bir kaynak gibi saydam, ta dibine dek gün ışığının işlediği denize bakıyorum. Deniz anaları, deniz yıldızları yosunların arasına uzanmışlardı. Kocaman böcekler, uzun kıskaçlarını ince kuma

yaşlamış, kıpırtısız uyuyorlardı. Bütün bunları onsekiz yirmi ayak derinlikte, sanki kristal bir akvaryum içindeymiş gibi görüyordum. Kayığın başında, ayakta, elinde uzun ve ortasından yarık bir kamış tutan balıkçı, kürekçilere:

- Piano, piano diye işaret ediyor ve ansızın, kamışının yarığına geçirdiği güzel bir böceği havaya kaldırıyor. Böcek, henüz uykulu bir korku içinde kıskaçlarını uzatıyor. Yanıbaşında bir başka gemici, oltasını dümen suyuna bırakıyor ve ölürken bin bir parlak ve menevişli renk bağlayan olağanüstü küçük balıklar tutuyor. Bu, bir prizmanın içinden

görülen bir can çekişme sanki.

Balık tutma işi bitince, boz renkli yüksek kayalıklar arasına yanaşılıyor. Hemen, güneşin altında alevi solgun çıkan bir ateş yakılıyor. Kırmızı renkte küçük toprak çanaklara kocaman ekmek dilimleri konuyor ve herkes, burun delikleri açılmış, çanağını uzatarak, tencerenin çevresine diziliyor. Acaba görünümünden mi, ışıktan mı, o gökyüzü ve deniz ufkundan mı, bilmiyorum ama, yaşamımda o böcek çorbasından daha güzel tadı olan bir şey yememişimdir. Sonra kumsalda ne nefis bir uyku! Denizin salıntısıyla dolu bir uyku, kapanan gözlerde hâlâ binlerce

küçücük dalganın pul pul pırıldayarak titreştiği bir uyku.

AIOLI

İnsan kendini neredeyse Sicilya denizi kıyılarında, Théocrite zamanının bir balıkçı kulübesinde sanacak. Oysa yalnızca Provence'da, Camargue adasında bir balık kolcusunun evindeydik. Kamıştan bir kulübe, duvarlarda asılı ağlar, kürekler, tüfekler, bir tuzakçının, bir kara ve su avcısının gereçleri gibi bir şeyler. Esen yelle bir kat büyümüş geniş bir ova görünümünü çerçeveleyen kapının önünde kolcunun karısı, diri diri, canım yılan balıklarını temizliyordu. Balıklar,

güneşin altında çırpınıyorlardı ve ötede, esintilerin ak ışığında sıska ağaçlar, yapraklarının solgun yanını göstererek eğiliyor, insana kaçacaklarmış gibi geliyordu. Bataklıklar, kırılmış bir aynanın parçaları gibi, yer yer, sazların arasından parıldıyordu. Biraz daha ötede, kıvılcımlı, uzun bir çizgi ufku kapatıyordu. Orası Vaccares gölüydü.

Boğumlu kütüklerin parlak parlak, çıtırdaya çıtırdıya yandığı kulübede kolcu, dindarca bir tavırla havanda sarmısak dövüyor ve içine de damla damla zeytinyağı akıtıyordu. Çatı arasına çıkan merdivenin en geniş yeri kapladığı bu daracık kulübede,

küçük bir tahta masanın çevresinde, arkalıksız uzun iskemlelere oturarak, yılan balıklarının yanı sıra aioli yedik. Daracık odanın içinde yellerin, ivedi ivedi göç eden kuş sürülerinin geçip gittiği çok geniş bir ufkun varlığı duyumsanıyordu. Kulübeyi saran uzaklıklar, at ve sığır sürülerinin kimileyin çın çın öten, kimileyin de uzaklarda hafifleyen ve bir mistral esintisiyle savrularak, ancak dağınık ve boğuk notalar gibi gelen çingirak sesleriyle ölçülebiliyordu.

KUSKUS

Cezayir'de, Chélif ovasında bir ağanın konuğuyduk. Ağanın evi önünde bizim için

kurulan büyük otağdan, görkemli bir gün batımının erguvan renginin karardığını, eflatunumsu kara bir yarı yas gecesinin çevreye indiğini görüyorduk. Gecenin serinliğinde, aralık çadırın ortasında, hurma ağacından Kabil işi bir şamdanın kolları ucunda, titremeksizin dikine yükselen alevler, gece böceklerini, ürkek kanat çırpınışlarını kendilerine doğru çekiyordu. Hasırların üzerine çepeçevre bağdaş kurmuş, sessiz sessiz yemek yiyorduk. Sofraya bir sırtığın ucunda getirilen, pırıl pırıl yağ içinde bütün koyunlar, balla yapılmış tatlılar, gül reçelleri ve kocaman bir tahta çanak içinde, nar gibi pişmiş, tepeleme dolu kuskus pilavı üzerine

konmuş piliçler geldi.

Bu aralık gece iyice bastırmıştı. Çevreyi saran tepelerin üstünden, içine bir yıldız girmiş bir doğu hilali yükseliyordu. Çadırın önünde, açıkta büyük bir ateş yanıyordu. Oyuncular ve çalgıcılar ateşi çepeçevre sarmıştı. Çıplak vücuduna eski bir hafif piyade alayı pantolonu geçirmiş, bütün çadırın üzerinde gölgeler koşturarak sıçrayan dev gibi bir zenciye bugün bile anımsıyorum... Bu yamyam dansı, çabuk bir tempoyla soluk soluğa o küçük arap darbukaları, ovanın her yanından birbirine seslenen çakalların cırlak havlamaları arasındainsan kendisini yabancılar diyarında

sanıyordu; ama, yine çadırın -göçebe kabilelerin sabit bir direğe çakılı bir yelkene benzeyen bu barınağının- içinde ağa, beyaz yünden bornozuna sarınmış, bana eski çağların bir canlanması gibi görünüyor ve ciddi bir edayla kuskusunu yerken, bu ulusal Arap yemeğinin KutsalKitap'ta sözü geçen "kudret helvası" olabileceğini düşünüyordum.

POLENTA

Bir kasım akşamı, Korsika kıyısındayız. Korkunçbir yağmur altında, tümüyle ıssız bir yere yanaşıyoruz. Lucquesli kömürcüler, bize ateşin yanında yer veriyorlar. Sonra yerli bir çoban, sırtına teke postu geçirmiş, bir tür

yaban, bizi kulübesine polenta yemeye çağırıyor.Eğilerek, büzülerek, içinde ayakta durulamayacak denli basık bir kulübeye gidiyoruz. İçerdeki duman kulübenin tavanındaki deliğe doğru yükseliyor, sonra yağmur ve yel bastırınca yeniden içeri yayılıyor. Küçük bir lamba -bir Provence kandili- bu boğucu havada, ürkek ürkek gözünü açıyor. Duman biraz hafifleyince, bir kadınla çocuklar ortaya çıkıyor ve ta dipte, bir domuz homurdanıp duruyor. Odada deniz kazalarından kalma döküntüler, gemi parçalarıyla yapılmış bir sıra, üstünde bir taşıma şirketinin harfleri bulunan tahta bir sandık, bir gemi burnundan kopma, deniz

suyunda bir hayli çalkanmış, boyalı tahtadan bir denizkızı başı.

Polenta pek kötü bir şey. İyi ezilmemiş kestaneler küf kokuyor. Sanki uzun süre ağaç altında kalıp yağmur yemişler gibi. Arkasından, serseri keçileri düşündüren yabancı kokusuyla ulusal yemek bruccio geliyor... Biz burada koyu bir İtalyan sefilliği içindeyiz. Ev yok, barınak var. İklim o kadar güzel, geçim o kadar kolay ki! Sel gibi yağmur yağın günlerde böyle bir kovuk yeter. Dam altı hapisane demekse ve insan ancak güneşin altında hoşça yaşayabilirse, dumana, ölü gözü gibi yanan lambaya kim aldırış eder?

DENİZ KIYISINDA HASAT

Sabahtan beri, Brötanya kıyılarının o girintili çıkıntılı yerleri, burunları, yarımadalari içinde boyuna bizden kaçan denizin peşine düşmüş, ovada dolaşır duruyorduk.

Ara sıra ufukta, daha koyu ve daha devingen bir gökyüzü parçası gibi lacivert bir köşe açılıyor, ama pusu ve Chouannerie anılarını uyandıran bu dolambaçlı yolların keyfi yüzünden, bir an görünen o güzellikler yeniden gözden yitiyordu. Böylece sokakları karanlık, Cezayir sokakları gibi dar, gübre, kaz, öküz ve domuz yavrularıyla tıkanmış, eski

ve kaba saba bir köye vardık. Evler, yukarısı yuvarlak, yanları apak, üstlerinde kireçle yapılmış birer haç işareti bulunan alçak kapıları ve ancak bol yel esen yerlerde görüldüğü gibi uzun bir çapraz çubukla pekiştirilmiş pancurlarıyla, birer kulübeye benziyordu. Ama yine bu küçük Brötanya köyü pek kuytu, havasız ve sessizdi. İnsan kendisini denizden yirmi fersah uzakta duyumsuyordu; ama kilise alanına çıkınca kendimizi göz kamaştırıcı bir ışık, büyük bir hava akımı, sonsuz bir dalga gürültüsü içinde bulduk. Karşımızda Okyanus, o uçsuz bucaksız, serin ve tuzlu kokusu, meddin kıyıya her atılan dalgadan çıkardığı o güçlü soluğuyla

sınırsız Okyanus vardı. Köy ilerliyor, rıhtımın orada yükseliyor ve dalgakıran, birkaç balıkçı kayığının demirli bulunduğu küçük bir limana dek yolu uzatıyordu. Kilise, çan kulesini bir nöbetçi gibi dalgaların yanına dikmiş; çevresini de, bu toprak parçasının sonu olarak, eğrilmiş haçları karmakarışık, yabancı otları ve taş sıraların dayandığı alçak ve aşınmış duvarıyla, mezarlık sarmış.

Gerçekten, kayalıklar arasında yitmiş, hem denizci, hem çiftçi görünümüylepek çekici olan bu küçük köyden daha güzel, daha kıyıda köşede kalmış bir yer bulunamaz. Hepsi de ya balıkçı ya çiftçi olan bura halkı yabancıyı pek

isteksiz, pek kaba karşılıyor, kimseyi evlerinde konuk etmeye yanaşmıyorlar; tam tersi... Ama, yine de yavaş yavaş insana alışıyorlar. Bu asık yüzlü karşılamalardan sonra karşımızda saf ve iyi yürekli insanlar görünce, şaşkınlığa düşmemek elden gelmiyor. Bunlar, yörelerine, o taşlık ve dayanıklı, yolları güneş altında bile bakır ya da kalay parıltılarıyla pul pul olmuş, kapkara bir renk bağlayacak kadar madensel toprağa pek benziyorlar. Bu kayalık toprağı açığa vuran kıyı, pek sert, acımasız ve diken diken. Çöküntüler, yalçın ve dik yalırlar, denizin oyup da içine daldığı ve kükrediği mağaralar. Sular çekilince, göz alabildiğine, karaya vurmuş dev amber

balıkları gibi, dalgalar arasından parlak ve köpükle aklaşmış canavar sırtlarını çıkaran kayalar görülüyor.

Garip bir karşıtlıkla, kıyıdan ancak iki adım ötede, çit boyunda ve böğürtlenlerle yemyeşil küçük duvarların birbirinden ayırdığı buğday ve kaba yonca tarlaları, bağlar uzanıyor; yüksek yahyarlardan, taşlara sınımsıkıya bağlanmış iplerle içine inilen o uçurumlardan, köpüklü dip kayalarından insanın başı dönünce, gözler ovaların tekdüzeliğinde, sevimli ve cana yakın doğada dinleniyor. Keçiyolu dönemeçlerinde, çatıların aralarında, duvarların gediğinde, dar bir

yolun ucunda hep karşılaşılan denizin mavimtırak yeşil fonu üstünde, çiftlik yaşamının en önemsiz ayrıntısı bile büyüyor. Horozların ötüşü daha keskin, sanki daha uzaklara gidiyor. Ama en güzeli, ürünün deniz kıyısında öbek öbek olması, mavi dalgaların üstünde altın sarısı harman yığınları, üzerine döğenlerin tempoyla indiğı başak demetleri ve dik kayalıklarda, yelin estiğı yöne dönerek, adeta büyü yapar gibi el kol devinimleriyle, havaya kaldırdıkları ellerinin arasından buğdayın samanını savuran o kadın kümeleri ydi. Deniz yeli samanı götürüp havada uçururken, buğday taneleri düzenli ve gür bir yağmur gibi yere düşüyordu. Kilise

alanında, rıhtımda, gözeklerine deniz bitkileri sarılmış büyük balık ağlarının serilerek kurumakta olduğu dalgakıranda bile harman savruluyordu.

Bu sırada kayaların altında, denizin vakit vakit basıp boşalttığı o yansız alanda bir başka hasat yapılıyor. Bu, deniz yosunu hasatıydı. Kıyıya yayılan her dalga, türlü yosunlardan ve deniz bitkilerinden, eğimli bir çizgi oluşturan izini bırakıyor. Yel esince, yosunlar bütün kumsal boyunca fışirtıyla yuvarlanıyor ve denizin kayalıklardan çekildiği en uzak yerlere dek, bu uzun ve ıslak saç yığınları yapışıp kalıyor. Bunları ağır demetler yaparak

topluyorlar ve demetleri de kıyıya, ölen balığın ya da solan bitkinin o şaşkırtıcı menevişlenişiyle, denizin bütün renklerini koruyan koyu, menekşe moru harman yığınları olarak üstüste koyuyorlar. Bu yığınlar kuruyunca yakılıyorlar ve soda elde ediliyor..

Bu şaşkırtıcı hasat, deniz sularının çekildiği sırada bıraktığı o binlerce küçük ve duru gölün arasında, çıplak ayakla yapılıyor. Kadın erkek, çoluk çocuk, ellerine uzun tırmıklar alarak, o kaygan kayaların arasına giriyorlar. Yolları üzerinde, ürken yengeçler kaçıyor, pusuya giriyor, yere yamamıyor ve kıskaçlarını uzatıyor; saydam karidesler de

bulanık suyun renginde gözden yitiyor. Tırmıkla çekilen ve toplanan yosunlar, öküz koşulmuş arabalara yükleniyor. Boyunduruğa vurulmuş öküzler, başlarını eğe eğe, bu inişli yokuşlu toprak üzerinde arabayı güçlükle çekiyorlar. Ne yana dönseniz, hep bu tür arabalar görürsünüz. Ara sıra, pek sarp keçiyollarından geçilerek varılan, hemen hemen içine girilmesi olanaksız yerlerde, sarkık ve sırlıklam bitkilerle yüklü bir beygiri dizginindençekerek götüren bir adam ortaya çıkar. Çocukların da sedye gibi taşıdıkları çapraz sırtlar üstünde bu deniz hasatından ne toplamışlarsa alıp gittiklerini görürsünüz. Bütün bunlar, karaduygusal ve insana coşku

veren bir görünüm oluşturur. Ürkenbüyük martılar, bağışarak yumurtalarının çevresinde uçarlar. Deniz, hep karşıdan korkutmaktadır. Bu görüntünün görkemini bütünleyen şey, tarlalarda olduğu gibi dalganın bıraktığı izlerde yapılan bu hasat sırasında da sessizlik, eli sıkı ve başkaldıran doğanın karşısında bir yığın halkın emeğiyle dolu eylemli bir sessizlik egemendir. Ara sıra da öküzlere bağıran birinin sesi; mağaraların içinde çın çın öten keskin bir "trrr"; işte duyduğum sesler bunlardır. İnsan kendisini, Trappist tarikatının cemaati arasında, "sürekli sessizlik kuralı"yla aalık havada çalışılan o manastırların birinde sanır.

Arabaları sürenler, siz geçerken başlarını çevirip bakmazlar bile. Yalnızca öküzler, o kıpırtısız kocaman gözlerini size diker. Bununla birlikte, bu insanlar hiç de yaşama küskün değildir. Pazar günü gelince, neşelenmesini ve el ele verip eski Brötanya havalarıyla dans etmesini bilirler. Akşam saat sekiz sularında, kiliseyle mezarlık arasındaki rıhtım boyunda toplanılır. Bu mezarlık sözcüğünde insana ürküntü veren bir şey vardır. Ancak, oradaki mezarlığı görerseniz, hiç böyle bir korku duymazsınız. Ne şimşiri, ne taflanı, ne de mermeri vardır. Öyle öznel ve görkemli bir özelliği de yoktur. Yalnızca halkı birbiriyle akraba olan bütün küçük yerlerde

olduğu gibi, birçoklarının üstünde hep aynı adlar görülen haçlar, her yerdekinin aynı yüksek otlar ve çocukların oyun oynarken üstüne çıkabilecekleri, cenaze günlerinde diz çöken halkın dışarıdan görülebileceği denli bodur duvarlar bulunur.

Yaşlılar bu alçak duvarların dibine, güneşe karşı oturup balık ağı örmeye ya da o bakımsız ve sessiz bahçeyle denizin gezgin sonsuzluğu arasında uyumaya gelirler...

İşte gençlerin pazar akşamları dans etmeye geldikleri yer, bu mezarlık ndr. Henüz dalgakıran boyunca sulardan bir parça ışık yükselirken, genç kız ve delikanlı kmelleri

birbirine yaklaşır. El ele tutuşularak halka yapılır, önce ince bir ses, tek başına, arkasından koroyu çağırarak, sıradan bir ritimle şarkıya başlar:

Kalaylı kabın avlusunda...

Bütün sesler hep birden alır:

Kalaylı kabın avlusunda...

Hora canlanır; apak başlıklar, yanlardan kelebek kanatları gibi aralıklanarak, fır döner. Hemen her zaman, denizden esen yel, sözlerin yarısını üfürüp götürür:

... uşağımı kaybet...

... armamı taşıyacak...

Sözcüklerin anlamından çok ritme önem veren ve dans edilirken yaratılan köy şarkılarında olduğu gibi, şaşırtıcı aralıklarla, kulağa parça parça gelen bu şarkı, bu haliyle daha saf, daha şirin. Yalnızca bulanık bir ay ışığında yapılan bu dans, bir düşe benziyor. Her şey, yaşanmış şeylerden çok düşlemlenmiş şeylere yoldaşlık eden bir renk yansızlığı içinde, gri, karaya da ak. Mezarlığın haçları, bir köşede duran tapınım haçı, ay yükseldikçe yavaş yavaş uzuyor, halkaya varıyor, dans edenlerin arasına karışıyor. Sonunda saat onu çalıyor. Herkes birbirinden ayrılıyor; o anda

alışılmadık bir görünüşe bürünen köyün daracık sokaklarından evine dönüyor. Dış merdivenlerin aşınmış basamakları, dam köşeleri, gecenin karanlık ve lök gibi girdiği açık sundurmalar eğiliyor, kamburlaşıyor, sıkışıp büzülüyor. Büyük incir ağaçlarının sürtündüğü eski duvarlar boyunca gidiliyor ve yolda harman edilmiş buğdayın boş samanı ayaklar altında ezilirken, deniz kokusu, hasatın ve uykuya dalmış ahırların sıcak kokusuna karışıyor.

Bizim oturduğumuz ev, köyün biraz dışında, kırlık bir yerde. Yolda dönerken, çitlerin ucundan, deniz fenerlerinden fişkırان

ışıkların, yarımadaının her yanından parıldadığını görüyoruz. Yanıp sönen bir deniz feneri, dönen bir ışık, durağan bir ışık. Okyanus görülmediği için, kapkara dip kayalarını bekleyen bu gözcüler, sessiz kırlarda yitip gitmişe benziyor.

BİR KIZIL KEKLİK YAVRUSUNUN YÜREK ÇARPINTILARI

Bilirsiniz ki keklıklar sürüyle dolaşırlar; hep birlikte çukurların içine girip otururlar; çevrede çıt olsa, hemen havalanıp tarlaya savrulan bir avuç buğday tanesi gibi sağa sola dağılırlar. Bizim takımımız, pek şen ve

kalabalıktı. Büyük bir ormanın kıyısına, ovaya yerleşmiştik. Her iki yanımızda da bol yiyecek ve güzel sığınaklar vardı. Böylece, koşmayı öğrendiğimden beri, iyice palazlanmış, iyice semirmiştım ve doğrusu hayatımdan da pek hoşnuttum. Ama yine de, bir şeye biraz tasalanıyordum. Hani şu ünlü av mevsiminin başlaması var ya, işte ona. Annelerimiz kendi aralarında yavaş sesle bundan konuşmaya başlamışlardı. Bizim takımın eskilerinden biri bana hep:

- Sakın korkma Kızıl (gagamla ayaklarım üvez renginde olduğu için bana Kızıl derler), sakın korkayım deme Kızıl. Mevsimin açıldığı

gün seni yanıma alırım. Emin ol, başına hiçbir şey gelmez.

Bana bunları söyleyen, göğsünde kızıl tüyler bitmiş olmasına ve şurada burada birkaç ak teleği bulunmasına karşın, hâlâ atik ve pek kurnaz bir erkek keklikti. Daha pek gençken, kanadına bir saçma tanesi yemişti. Bu yüzden bir parça ağırcaydı. Havalanmaya kalkışmadan önce çevreyi iyice yoklar, öyle pek ivedi davranmaz ve sonunda yakayı kurtarırdı. Beni sık sık ormanın ağzına kadar götürürdü. Orada, kestaneler arasına sıkışmış, boş bir in gibi sessiz, her zaman kapalı duran, garip bir evceğiz vardı. Yaşlı kuşbana:

- Bu eve iyi bak, küçük, derdi. Çatıdan duman çıktığını, kapının, pancurların açıldığını görürsen, bilmiş ol ki bizim işler sarpa sardı demektir.

Ben de, onun böyle nice av mevsimleri gördüğünü bildiğim için, söylediklerine inanmazlık etmezdim.

Nitekim geçen sabah ortalık ağarırken, çukurun içinden birinin yavaşça bana seslendiğini duydum:

- Kızıl, Kızıl!

Seslenen, bizim yaşlı kuştı. Gözleri yuvalarından uğramış gibiydi. Bana: - Çabuk

gel, dedi. Ben ne yaparsam, sen de öyle yap. Yarı uykulu, hiç uçmadan, hemen hiç sekmeden, bir fare gibi, yerdeki topakların arasından yuvarlana yuvarlana peşi sıra gittim. Geçerken küçük evin bacasından duman çıktığını, pancurlarının açık olduğunu gördüm. Her iki kanadı açılmış kapının önünde, avcı kılığında adamlarla çevrelerinde sıçrayıp duran bir sürü köpek vardı. Tam biz geçtiğimiz sırada, avcılardan biri:

- Bu sabah ovaya bir bakalım, dedi. Yemekten sonra da ormana gideriz. O zaman bizim yaşlı keklik yoldaşımın neden beni önce ağaçlığa götürdüğünü anladım. Ama ne de olsa,

hele bizim zavallı dostları düşündükçe, yüreğim küt küt vuruyordu.

Tam ormana gireceğimiz sırada köpekler bize doğru koşmaya başladılar. Yaşlı arkadaşım yere büzülerek bana:

- Yere yaman, yere yaman, dedi. O anda, bizden on adım ötede, ürkmüş bir bildircin kanatlarını ve gagasını alabildiğine açtı ve bir korku çığlığıyla havalandı. Korkunç bir gürültü duydum. Güneş henüz doğmuş olduğu halde, çevremizi, sımsıcak ve apak, tuhaf kokulu bir toz bulutu sardı. O kadar korktum ki, koşmaya bile gücüm kalmadı. Bereket versin, artık ormana gelmiştik. Bizim arkadaş,

küçük bir meşe ağacının arkasına büzülmüştü; ben de onun yanına gittim. Her ikimiz de oraya gizlenerek yapraklar arasından bakmaya başladık.

Tarlalarda korkunç bir yaylım ateşidir gidiyordu. Her tüfek patlayışında, serseme dönüyor ve gözlerimi kapıyordum; sonra, gözümü açacak duruma gelince, geniş ve çıplak ovayı, koşan, otların, bağlanmamış ekin demetlerinin arasına sokularak araştıran, deli gibi fır fır dönen köpekleri görüyordum. Köpeklerin arkasında, avcılar sesleniyor, sövüyor; tüfekler güneşte parlıyor. Bir an, çevremizde bir tek ağaç bulunmamasına

karşın, küçük bir duman bulutunda, dağınık yaprakların uçuştuğunu görür gibi oldum. Ama bizim yaşlı keklik, bunların tüy olduğunu söyledi. Gerçekten de yüz adım önümüzde, görkemli bir boz keklik, kanlı başını geriye atarak bir çukura düşmekteydi.

Güneş tepeye çıkıp da ortalığa sıcak basınca, tüfek sesleri birden bire durdu. Avcılar, kocaman bir kütük ateşinin çitirdadığı duyulan küçük eve dönüyorlardı. Yorgunluktan bitkin, dilleri bir karış çıkmış köpekleri arkalarında, tüfek omuzda, konuşa konuşa, marifetlerini birbirlerine anlata anlata, yürüyorlardı...

Bizim arkadaş:

- Yemeğe gidiyorlar, dedi. Biz de öyle yapalım.

Ormanın hemen yanibaşındaki bir kara buğday tarlasına daldık. Burası ak ve kara renkte, çiçekli ve taneli, badem kokan bir tarlaydı. Tüyleri menevişli güzel sülünler, görölmek korkusuyla kıpkırmızı kesilen ibiklerini tıpkı bizim gibi yere eğerek, tarlada çimleniyorlardı. O eski gururları kalmamıştı. Bir yandan karınlarını doyururken, bir yandan da bizden haber sordular; arkadaşlarından birinin vurulup vurulmadığını öğrenmek istediler. Bu sırada, avcılarım önce

pek sessiz başlayan yemeği gittikçe daha gürültülü oluyordu. Kadeh tokuşturduklarını, şişe mantarlarının patlatıldığını duyuyorduk. Yaşlı keklik, sığnağımıza dönmeğ zamanı geldiğine karar verdi.

Orman o saatte uykuya dalmış gibiydi. Karacaların su içmeye geldikleri küçücük gölü, dilini suya sokarak bulandıran yoktu. Tavşanlığın kekikleri arasından bir tek tavşan bile burnunu çıkarmıyordu. Yalnızca, her yaprağın, her tutam otun arkasında korkutulan bir yaşam gizliymiş gibi ne olduğu bilinmeyenbir ürperiş duyumsanıyordu. Bu orman hayvanlarının o kadar gizlenecek yeri,

ini, fundalığı, çalılığı, dikenliği var ki! Sonra hendekler, yağmur yağdıktan sonra uzun süre suyu saklayan o küçük orman hendekleri. Doğrusu bu çukurlardan birinin içinde olmayı pek isterdim. Ama bizim arkadaş açıkta kalmayı, çevresinin açıklık olmasını, her şeyi uzaktan görmeyi ve önünde serbest uzaklık bulunmasını yeğliyordu. İyi etmişiz de ormanda kalmamışız. Çünkü avcılar ormanın içine dalmışlardı bile.

Ah, o ormanda atılan ilk tüfeği, nisanda yağın dolu gibi yaprakları delik deşik, gövdeleri çentik çentik eden o ilk atımı hiç unutamayacağım. Bir tavşan, gergin

tırnaklarıyla otları kopara kopara, yolun bir kıyısından öbürüne geçti. Bir sincap, kestane ağacından henüz ham kestaneleri düşürerek yuvarlandı. Kocaman sülünler, iki üç kez ağır ağır havalandılar. Bütün ormanlıları eyleme geçiren, uyandıran, korkutan bu patlamanın havasıyla alçak dalların, kuru yaprakların arasında bir curcunadır koptu. Tarla fareleri deliklerinin dibine kayıverdiler. Arkasına büzüldüğümüz bir ağacın yarığından çıkan bir osurgan böceği, korkudan dona kalmış o kocaman bön gözlerini sağa sola çevirdi. Sonra mavi yusufçuklar, yaban arıları, kelebekler, bütün o zavallı hayvancıkları bir telaştır aldı... Dahası, kırmızı kanatlı küçücük

bir çayır çekirgesi, benim gagamın ta yanı başına gelip kondu. Ama ben de öyle korku içindeydim ki, onun şaşkınlığından yararlanmak aklıma bile gelmedi.

Yaşlı kekliğe gelince, o hep dingindi. Hep havlamalara ve tüfek seslerine kulak kabartıyordu. Bunlar bize doğru yaklaştı mı, bana işaret ediyordu. O zaman birlikte, biraz daha öteye, köpeklerin yetişemeyeceği kadar uzağa gidip yaprakların arasına gizleniyorduk. Ama yine bir seferinde, artık umarımız kalmadığını sandım. İki yanı ağaçlıklı bir yoldan geçmemiz gerekiyordu. İşte bu yolun her iki ucunda, pusuda birer avcı

bekliyordu. Bir yanda, her deviniminde av bıçağı, fişeklik, barut kutusu gibi bir sürü avadanlığı takır tukur ettiren kara favorili, çam yarması gibi bir adam duruyordu. Üstelik, kendisini bir kat daha uzun boylu gösteren, dizlerine kadar tokalı, yüksek tozlukları da vardı. Öbür yandaysa, bir ağaca dayanmış, rahat rahat piposunu içen ve sanki uykusu gelmiş gibi gözlerini kırpan ufak tefek, yaşlı biri. Doğrusu bu adam beni hiç de korkutmuyordu; ama öbür yandaki çam yarması... Bizim arkadaş, gülererek bana:

- Sen hiçbir şeyin ayırımında değilsin Kızıl, dedi ve hiç korkmadan, kanatlarını

alabildiğine açarak, favorili avcının sanki bacakları arasından havalandı.

Gerçekten adamcağız, av takım taklavatı içinde öyle kaskatı bir duruma gelmişti ki, üstünü başını süzüp kendi kendisine hayran olmakla o kadar uğraşıyordu ki, tüfeğini omuzladığında, biz çoktan kurşun eriminden çıkmış bulunuyorduk. Ah bu avcılar, ormanın bir köşesinde kendilerini yapayalnız sandıklarında, çalılıklar içinden nice minimini gözlerin, hiç kapanmadan onları gözetlediğini, nice küçük ve sivri gaganın, beceriksizliklerine gülmemek için kendilerini zor tuttuklarını bir bilseler!..

Biz boyuna uçuyor, uçuyorduk. Yaşlı yoldaşımın ardı sıra gitmekten başka bir umar olmadığı için, o uçtukça ben de hemen arkasından kanat çırpıyor, o bir yere konunca, ben de hemen yanibaşına konuyordum. Birlikte geçtiğimiz bütün yerler, hâlâ gözlerimin önündedir: bana her yerine ölüm gizlenmiş gibi gelen o kocaman meşelerin oluşturduğu bir perdenin arkasında, sarı ağaçların eteğinde, bir sürü köstebek yuvasıyla pembe fundalık, kaç kez keklik annemizin, mayıs güneşinde, bütün çoluk çocuğunu arkasına takarak gezdirdiği, ayaklarımıza tırmanan kırmızı karıncaları gagalayarak sıçradığımız, piliç gibi ağır ve bizimle oynamak istemeyen minimini,

çıtkırıldım sülünlere rastgeldiğimiz o küçük ve yemyeşil yol.

Bizim o küçük yoldan, küçücük ayakları üzerinde boylu boyunca dikilmiş, gözlerini dört açmış, sıçramaya hazır bir dişi geyik geçtiği sırada,sanki düşgörür gibi oldum. Sonra, kaynak suyundan içmek ve tüylerin cilası üzerinden kayan damlacıklarla yıkanmak için, bir dakikada ovadan havalanarak, hep aynı sürüden on beş ya da otuz keklikle birlikte geldiğimiz o küçük göl... Bu gölceğizin ortasında çok sık bir kızıl ağaç kümesi vardı. İşte biz de sonunda bu adacığa sığındık. Köpekler gelip de bizi burada bulamazlardı.

Aradan bir süre geçtikten sonra, bir karaca, bir bacağıma sürüye sürüye ve arkasında, yosunlar üzerinde kırmızı bir iz bırakarak çıkageldi. Durumu yüreğimi öyle sızlattı ki, başımı yaprakların içine soktum. Ama yaralının soluk soluğaa, susamışlıktan içi yana yana gölden su içtiğini duydum...

Artık gün batıyordu. Tüfek sesleri uzaklaşıyor, daha seyrekleşiyordu. Sonra her şey dindi. Artık bitmişti. Biz de, takımımızın ne durumda olduğunu görmek için yavaşça ovaya doğru ilerledik. Ormandaki küçük evin önünden geçerken, korkunç bir görünümle karşılaştım.

Bir hendeğin kıyısında, tüyleri kula renginde yaban tavşanları, ak kuyruklu, küçük, boz tavşanlar, yan yana yere serilmiş, yatıyordu. Ölümün birbirine bitiştirdiği o küçücük ayaklar, acıma dileniyor gibiydi; bulanık gözler, sanki ağlıyordu. Sonra kızıl keklikler, bizim arkadaş gibi göğsünde kızıl tüyler bitmiş olanları, benim gibi kaba tüyelerinin altında ayva tüyü bulunan bu yılın yavruları. Ölü bir kuştan daha üzücü ne olabilir ki? Kanat, ne canlı şeydir! Onları öyle büzülmüş, buz gibi soğumuş görmek, yürek sızlatıyor... Kocaman ve olağanüstü bir karaca, sessiz sessiz uyuyor gibiydi. Küçücük pembe dili, sanki hâlâ yalamak istiyormuş gibi

dışarıya çıkmıştı.

Avcılar da oradaydı. Bu toplu kıyımın üzerine eğilmişler, bütün o taze yaralara hiç saygı göstermeden, kanlı ayakları, parçalanmış kanatları tutup sayıyorlar ve av çantalarına yerleştiriyorlardı. Yola çıkmak için birbirlerine bağlanan köpekler, sanki yeniden ormana atılmaya hazırlanıyorlarmış gibi, sarkık dudaklarını buruşturarak, hazırda duruyorlardı.

Öte yanda koca güneş batadursun, onlar yorgun argın, akşam çiğinden nemli tarlalara ve keçi yollarına hep birlikte upuzun gölgeler düşürerek giderken, insan ve hayvan, bütün o

topluluğa bilseniz ne dış biliyor, ne ilençler yağırdırıyordum!... Ne bende, ne de yoldaşımda şu biten güne, her zamanki gibi, şöyle hafiften bir "hoşçakal!" diye seslenmek yürekliliği bile kalmamıştı.

Yolumuzun üstünde, kör bir saçmayla ölmüş ve oracıkta karıncalara kalmış olan zavallı hayvancıklara, o burunları toza bulanmış tarla farelerine, uçarken yıldırım çarpmışa dönerek sırt üstü yatmış ve kaskatı, küçücük ayaklarını bütünsonbahar geceleri gibi çabucak inen, duru, soğuk ve ıslak karanlıklara dikmiş osaksağanlara, kırlangıçlara rastgeliyorduk. Ama en

dokunaklısı, ormanın bittiği yerde, çayırın kıyısında ve orada, ırmağın sazlığında, hiçbir yanıt alamayan kaygılı, üzünçlü ve dağınık çağırışlardı.

AYNA

Kuzeye, Niemen kıyılarına, on beş yaşlarında, badem çiçeği gibi pembe beyaz, küçük bir adalı kız gelmişti. Sinek kuşları yöresinden kalkıp gelmişti. Onu aşkın fırtınası alıp getirmişti... Adadaki tanıdıkları:

- Gitme, demişlerdi. Karada hava soğuk olur. Kış, senin canına kıyar. Ama adalı küçük kız, kışa inanmıyordu. Soğuğu, ancak

yurdunda içtiği şerbetlerden biliyordu. Hem sonra seviyordu da; ölümden korkusu yoktu... Sonunda günlerden bir gün, oralarda, Niemen'in sisleri içinde, yelpazeleri, salıncağı, cibinlikleri ve yurdunun kuşlarıyla dolu, çubukları yaldızlı kafesiyle, karaya çıktı.

Yaşlı Kuzey Baba, Güneyin güneş içinde kendisine gönderdiği bu adalar çiçeğinin gelişini görünce, yüreği acımayla titredi. Soğuğun kızcağızla sinek kuşlarını bir lokmada silip süpüreceğini bildiği için, hemen o kocaman sarı güneşini yaktı ve onları karşılamak üzere yazlıklarını giydi. Adalı kız buna aldandı. Kuzeyin bu sert ve ağır sıcağını

uzun sürecek sandı; bu sonsuz kara yeşilliği bir ilkyaz yeşilliği sandı ve bahçenin içinde iki çam ağacına salıncağını kurarak, bütün gün yelpazelendi, sallandı.

Gülerek:

- Kuzeyde hava pek sıcak! diyordu. Ama yine aklını kurcalayan bir şeyler vardı. Bu şaşırtıcı ülkede evlerin neden verandaları yoktu? Bu kalın duvarlar, bu halılar, bu ağır perdeler niçindi? Bu kocaman çini sobalara, avlulara sıralanan bu büyük odun yığınlarına, bu mavi tilki postlarına, bu içi pamuklu mantolara, dolapların dibinde uyuyan bu kürklere ne gerek vardı? Bütün bunlar ne işe

yarayabilirdi? Zavallı kızcağız bunu pek yakında öğrenecekti.

Küçük adalı kız, bir sabah uyanınca, kendisinde korkunç bir titreme duyumsadı. Güneş yitmişti; geceleyin toprağa yaklaşmışa benzeyen kapkara ve basık bir gökyüzünden, pamuk fidanlarının altına dökülenler gibi, birtakım beyaz tüyler, sessizce, lapa lapa düşmekteydi. Kış gelmişti! Kış gelmişti! Fırtına ıslık çalıyor, sobalar horulduyordu. Sinek kuşları, çubuklu büyük kafeslerinde artık ötmez olmuştu. Mavi, pembe, yakut, deniz yeşili kanatları kıpırtısız kalmıştı. Onların böyle incecik gagaları ve toplu iğnenin başı

kadar gözleriyle, soğuktan uyuşmuş ve kabarmış, birbirlerine sımsıkı sokulduklarını görmek insanın içine dokunuyordu. Ötede, bahçenin dibindeki salıncak buz tutmuş, tir tir titriyordu; çamların dalları ise, sanki camdandı. Küçük adalı kız üşüyor, artık dışarıya çıkmak istemiyordu.

Tıpkı kuşlarından biri gibi ocağın bir köşesinde tortop olmuş, zamanını alevlere bakmakla geçiriyor ve anılarıyla kendisine bir güneş yaratıyordu. O aydınlık ve yakıcı ocakta bütün yurdunu görür gibi oluyordu. İşte bir yandan o esmer şeker kamışı özsuyunun sızdığı, bir yandan da mısır tanelerinin yaldızlı

bir toz bulutu içinde dalgalandığı geniş rıhtımlar, sonra öğle uykuları, açık renk yaylı perdeler, hasırlar, sonra yıldızlı geceler, alevli sinekler, çiçekler arasında ve cibinliğin tül örgüleri içinde vızıldayan milyonlarca küçük kanat.

O böyle ateş karşısında düşlemlere daladursun; kış günleri, gittikçe daha kısa, gittikçe daha karanlık, birbirine eklenip duruyordu. Her sabah kafesten ölü bir sinekkuşu çıkarılıyordu. Çok geçmeden yalnızca iki tanesi kaldı; bir köşede dikendiken olup birbirine sokulmuş iki yeşil tüy yumağı...

Bir sabah, küçük adalı kız, yatağından

kalkamadı. Soğuk onu, Kuzeyin buzları arasına sıkışıp kalmış bir minorka sandalı gibi sarmış, kötürüm etmişti. Ortalık loş, oda pek üzünçlüydü. Buz, camların üstüne mat ipekten kalın bir perde asmıştı. Kent, ölü gibiydi ve sessiz sokaklarda kar süpürme makinası acı acı düdükle çalışıyordu... Adalı kız, yatağında biraz gönlünü avutmak için yelpazesinin pullarını parıltatıyor ve zamanını yurdundan getirdiği kocaman tüy saçaklı aynalarda kendisine bakmakla geçiriyordu.

Kış günleri, hep daha kısa, daha karanlık, geçip gidiyordu. Küçük adalı kız, danteladan yatak perdeleri içinde sararıp soluyor,

dertleniyordu. Asıl ona dertolan şey, yatağından ateşi görememesiydi. Adeta yurdundan bir kez daha uzaklaşmış gibiydi...

Ara sıra soruyordu:

- Odada ateş var mı?

- Elbette var, yavrum. Ocak alev alev yanıyor. Odunun çıtırdadığını, çam kozalaklarının patladığını duymuyor musun?

- Peki öyleyse bir bakayım, bir bakayım.

Ateşi görmek için eğiliyordu ama boşuna; alevler ondan pek uzaktaydı. Ateşi göremiyordu ve bir kat daha üzülmüyordu. Bir akşam, yine düşünceli ve solgun, başı

yastığının bir ucunda, gözleri o görülmeyen güzel ateşe çevrilmiş yatarken, dostu yatağına yaklaştı, yorganın üzerindeki aynalardan birini aldı:

- Ateşi görmek istiyordun, değil mi güzelim? Peki öyleyse. Biraz bekle... Ocağın başına diz çökerek, aynasıyla ona sihirli alevi yansıtmaya çalıştı: - Görebiliyor musun?

- Hayır, hiçbir şey göremiyorum.

- Ya şimdi?

- Hayır, yine göremiyorum...

Sonra birdenbire, bir ışık fışkiyesi yüzüne

çarptı, her yanını sardı; adalı kız, neşe içinde:

- Ah Şimdi görüyorum! dedi ve gözlerinin içinde iki küçük alevle, gülümseyerek can verdi.

KÖR İMPARATOR ya da Bir Japon tragedyası ardında Bavyera'da bir gezi

I

ALBAY MÖSYÖ DE SIEBOLDT

Hollanda'nın hizmetinde bulunan ve Japonya'da yetişen bitkiler konusundaki güzelyapıtlarıyla bilim dünyasında ün kazanmış olan Albay Mösyö de Sieboldt, 1866

yılı ilkyazında, otuz yıldan çok oturmuş olduğu o olağanüstü Nipon-JepenJapon'un (Doğan Güneş İmparatorluğu'nun) doğal kaynaklarını işletmek için uluslararası bir ortaklık kurmak gibi geniş bir tasarımı imparatora sunmak üzere Paris'e gelmişti. Tuileries Sarayı'nda İmparator'un katına kabul edilmeyi bekleyen ünlü gezgin -Japonya'da uzun süre oturmuş olmasına karşın Bavyeralı olmaktan hiç kurtulmamıştı -, akşamlarını Poissonnière dış mahallelerinde küçük bir birahane, birlikte geziye çıktığı ve herkese yeğenim diye tanıttığı Münihli bir genç kızla birlikte geçiriyordu. Aslında ben de kendisiyle o birahane tanışmıştım. Yetmiş iki yaşında olmasına

karşın dimdik yürüyen bu uzun boylu, yaşlı adamın yüzü, uzun ve ak sakalı, geniş ve topuklarına kadar inen kaputu, yakasının bütün bilim akademilerinin renkleri dizilmiş kordelalı iliği, aynı zamanda hem utangaçlık, hem yırtıklık sezilen o yabansı görünümü, içeri girdiğinde bütün başları kendine çevirtiyordu. Albay pek ciddî bir edayla oturuyor ve cebinden kocaman bir kara turp çıkarıyordu. Sonra, kısa etekliği, püsküllü atkısı, küçük gezi şapkasıyla Alman kızı olduğu pek belli olan yanındaki matmazel, bu turpu, yurtlarında yapıldığı gibi incecik dilimlere ayırıyor, üstüne tuz ekiyor ve o küçük fare sesiyle "Unkle!" dediği yaşlı adama uzatıyordu. Sonra her ikisi

de, karşılıklı, M¼nih'te yapılan şeyi Paris'te yapmanın g¼l¼nç olabileceğini hiç de d¼ř¼nmeden, pek rahat ve yalın bir tavırla, turplarını kítır kítır yemeye koyuluyorlardı. Gerçekten bunlar pek eşsiz, pek sevimli bir çiftti. Çok geçmeden. kendileriyle pek sıkı fıķı dost olduk. Adamcağız, Japonya'dan söz etmesinden hoşlandığımı g¼r¼nce, not defterini g¼zden geçirmemi istedi. Ben de, hem şu yaşlı Sinbad'a duyduğum dostluk, hem de bana sevdirdiği g¼zel ¼lkeyi daha yakından inceleme isteğiyle, hemen kabul ettim. Bu g¼zden geçirme işi kolay olmadı. B¼t¼n defter, M¼sy¼ de Sieboldt'un konuştuğu tuhafbir Fransızca'yla yazılmıştı. ¼rneęin "eğer

paydaş bulacaksam..anamal bulacaksam..."; sonra kendisine düzenli olarak "Japon" yerine "Şabon" dedirten o söyleyiş bozuklukları... Buna bir de noktasız, virgülsüz, hiç soluk aldırmayan, elli satırlık tümceleri ekleyin. Yazarın kafasında öyle iyi sıralanmış tümceler ki, bir tek sözcüğünü çıkarıp atmak, kendisine olanaksız görünüyordu; bir yerinden bir satır çıkaracak olursam, hemen o satırı alıp biraz daha öteye yerleştiriyordu... Ama zararı yok; bu eşsiz adam, o Şabon'uyla öyle çekiciydi ki, işin sıkıntılı yönünü unutuyordum. İmparator'un katına kabul edileceği günü bildiren mektup geldiğinde, defter, aşağı yukarı biçimine girmişti.

Zavallı yaşlı Sieboldt! Ancak olağandışı durumlarda sandığından çıkardığı kırmızılı ve sırmalı o güzel albay üniformasını giyerek ve göğsüne bütün nişanlarını dizerek Tuileries'ye gidişi, hâlâ gözlerimin önündedir. Belini doğrultarak "Brum! Brum!" demesine karşın, kolunun kolumda titreyişinden, hele burnunun, Münih birasıyla patlıcana dönmüş o kocaman bilgiç burnunun böyle ansızın solmasından, nasıl heyecanlı olduğu belliydi... Akşam kendisini gördüğümde, sevincinden kabına sığamıyordu. III. Napoleon kendisini iki kapı arasında kabul etmiş, beş dakika dinlemiş ve ağzından hiç düşürmediği o:

- Hele bir düşünelim! tümcesiyle savmıştı. Bunun üzerine bizim saf Japon, daha şimdiden Grand Hotel'in birinci katını kiralamaktan, gazetelere yazmaktan, duyurular vermekten söz etmeye başladı. İmparatorun belki uzun boylu düşüneneğini, burada kalmaktansa, o sırada büyük koleksiyonunu satın almak için Meclis'in ödeneğini kabul etmek üzere Münih'e gitmesinin daha doğru olacağını kendisine anlatıncaya dek akla kararı seçtim. Sonunda bu görüşlerimin doğru olduğu kanısına vardı ve kalkıp gitti. Giderken de, ünlü not defterine verdiğim emeğin altında kalmamak için, bana XVI. yüzyıldan kalma Kör İmparator adlı bir Japon tragedyasını göndereceğine söz verdi.

Avrupa'da hiç kimsenin bilmediği bu değerli başyapıtı, kendisi, dostu Meyerbeer için evirmişmiş. Üstad, koro müziğini yazmaktayken ölmüş. Doğrusu bizim ahbap, bana bundan daha güzel bir armağan gönderemezdi.

Ne yazık ki, gidişinden birkaç gün sonra, Almanya'da savaş başladı ve bizim tragedyadan ses seda çıkmadı. Prusyalılar Württemberg'i ve Bavyera'yı ele geçirdikleri için albayın duyduğu yurtseverce coşku ve istilanın karışıklığı içinde, bizim Kör İmparator'u unutmuş olması pek doğaldı. Ama benim aklım hep ondaydı. Doğrusu, biraz o

Japon tragedyası yüzünden, biraz da savaşın, istilanın ne olduğunu yakından görmek merakıyla -Aman Allahım, şimdi ne acıklı şey olduğunu pek iyi biliyorum -, bir sabah kalkıp Münih'e gitmeye karar verdim.

II

GÜNEY ALMANYA

Ağırkanlı ulus olur mu, olur! Savaş içinde, o kızgın ağustos güneşinin altında, Kell köprüsünden Münih'e kadar, bütün Ren ötesinde, yine eskisi gibi soğuk ve dingin bir durum vardı. Souabe yöresi boyunca, beni yavaş yavaş, ağır ağır götüren Würtemberg

vagonunun otuz penceresinden, görünümler, dağlar, dereler, ırmakların serinliği duyumsanan bol yeşillikler geçip gidiyordu. Tren giderken dönemeçte gözden yiten bayırlar üzerinde, kırmızı eteklik ve kadife yelek giymiş köylü kadınlar, sürülerinin ortasında öyle dimdik ve çevresindeki ağaçlar da öylesine yeşil duruyordu ki insan bunları, o canım reçineve kuzey ormanları kokan çam ağacından yapılma küçük kutuların birinden çıkarılıp konmuş oyuncak çobanlarla sürüler sanıyordu. Uzaktan uzağa, yeşil üniformalar giymiş bir düzine kadar piyade askeri, bir çayırdaki, başlar dimdik, bacaklar havada tüfeklerini arbalet gibi taşıyarak, birbirlerine

ayak uyduruyorlardı. Bunlar herhangi bir Nassau prensinin ordusuydu. Kimi zaman da, bizimki kadar ağır giden trenler geçiyordu. Kocaman kayıklarla yüklü bu trenlerde, simgesel bir utku arabasıymış gibi yığın yığın Württembergli asker, Prusyalıların önünden kaçarken, üç sesle barkaroller söylüyorlardı. Sonra her büfenin önünde duruşumuz; metrdotellerin o hiç değişmeyen gülümsemeleri; peçeteleri çenelerinin altında, reçelli iri et parçalarının karşısına geçmiş oturan o ablak, keyifli Alman suratları; Kissingen'de savaş yapılırken, Stuttgart'ta, çevresinde arabaların, güzel tuvaletleriyle kadınların, atla gezinenlerin bulunduğu

havuzların bulunduğu, mızıkaların valsler, kadriller çaldığı kraliyet parkı. Gerçekten bütün bunları anımsayıpda dört yıl sonra yine bir ağustos ayında gördüklerimi, sanki o kızgın güneş kazanlarını zıvanadan çıkarmış gibi nereye gittiklerini bilmeden yola düşerek saçmalayan lokomotifleri; çarpışma alanının göbeğinde durmuş vagonları; kesilmiş rayları; ortada kalakalan trenleri; günden güne Doğu demiryolunun boyu kısaldıkça, küçülen Fransa'yı ve bırakılan hatlar boyunca, Tanrı'nın toprağında tek başlarına kalmış, içleri bagaj gibi bırakılıvermiş yaralılarla tıklım tıklım dolu istasyonların o acıklı tikiş tikişliğini düşündükçe, Prusya ile güney

devletleri arasındaki o 1866 savaşının bir Őakadan başa bir Şey olmadığını ve bize söylenenlere karşın, Cermenya kurtlarının birbirlerini yemediklerini anlamaya baŐlıyordum.

Aslında bu konuda emin olmak işin, Münih'i görmek yeterdi. Kente vardığım gece, yıldızlarla dolu güzel bir pazar gecesi, bütün halk sokaklara dökülmüŐtü. Neşeli, belirsiz, ışıkların altında bütün bu gezinenlerin ayaklarından kalkan toz gibi belirsiz bu uŐultu, havada dalgalanıyordu. Kemerli ve serin yeraltı birahanelerinde, renkli fenerlerin bulanık ıŐıklarının salındığı birahane

bahçelerinde, her yerde, dublelerin üzerine düşen ağır kapakların gürültüsüyle karışık pirinç boruların utkulu ezgileriyle tahta çalgıların çığlıkları duyuluyordu.

İşte bu müzikli birahanelerin birinde Albay de Sieboldt'u, yeğeniyle birlikte, o bildiğimiz kara turpunun karşısına oturmuş buldum.

Yanıdaki masada dışişleri bakanı, kıralın amcasıyla birlikte bira içiyordu. Bütün çevrede, aileleriyle birlikte kodaman kentsoylular, gözlüklü subaylar, kırmızı, mavi, deniz yeşili küçük kasketleriyle üniversite öğrencileri vardı. Hepsi de pek ciddî, sessiz, dindarca bir tavırla Mösyö de Gungel'in

orkestrasını dinliyorlar ve sanki böyle bir ülke yokmuş gibi, Prusya'ya aldırış bile etmeden, pipolarından dumanın nasıl çıktığını izliyorlardı. Albay beni görünce biraz sıkılır gibi oldu. Benimle Fransızca konuşurken, bana sesinin perdesini indiriyormuş gibi geldi. Çevremizde:

- Fransız!.. Fransız!.. diye bir fısıldaşma oldu. Bütün gözlerde bir düşmanlık duyumsuyordum. Mösyö de Sieboldt:

- Çıkalım, dedi. Dışarı çıkınca o eskicandan gülümsemesine yeniden kavuştum. Adamcağız verdiği sözü unutmamıştı; ama devlete sattığı Japon koleksiyonunu bir düzene

koyarak çok uğraştığından bana mektup yazamamıştı. Tragedyaya gelince, yapıt Würtzburg'da, Madam de Sieboldt'un yanındaydı. Oraya gitmek için de Fransız elçiliğinden özel bir izin almak gerekiyordu; çünkü Prusyalılar Würtzburg'a yaklaşıyorlardı ve kente girip çıkmak pek zorlaşmıştı. Bir an önce bizim Kör İmparator'a kavuşmaya öyle can atıyordum ki, Mösyö de Treviso'yu yatağından kaldırmaktan çekinmesem, hemen o gece elçiliğe giderdim.

III

DROSKEN'DE

Ertesi gün, sabah sabah, Mavi Salkım Otel'i'nin sahibi, beni o küçük kira arabalarından birine bindirdi. Kentte görmeye değer şeyleri gezginlere göstermek için otellerin avlularında hep böyle arabalar vardır. Bu arabalardan anıtlar ve caddeler, bir gezi kılavuzunun sayfalarındaki resimler gibi görünür. Bu kez, bana kenti göstermek değil, yalnızca Fransız elçiliğine gitmek söz konusuydu. Otel sahibi arabacıya iki kez:

- Französische Ambassad!... dedi. Maviler giymiş, başında pek büyük bir şapka, ufak tefek bir adam olan arabacı, arabasına, Münih'te dendiği gibi droschken'ine gösterilen

bu ynden pek ŐaŐırmıŐa benziyordu. Ama arabanın kibar mahallelere sırtını çevirip de, fabrikalar, işi evleri ve küçük bahçelerle dolu dış mahallelere saptıŐını, kapıları getiŐini ve beni kentin dışına gtrdŐn görünce, ben arabacıdan da çok ŐaŐırdım. Kendisine ara sıra kaygıyla:

- **Ambassad Französische?** diye soruyordum. Herif de: - Ya, ya diye yanıt veriyordu ve araba da yoluna gidiyordu. Biraz **bilgi** almak istiyordum, ama ne var ki bizim arabacı Fransızca bilmiyordu. Ben de o sıralarda Almanca olarak, içinde ekmek, yatak, et gibi sözler bulunan, ama elçi gibi sözcüklerin asla

geçmediği, pek sıradan iki üç tümce biliyordum. Hem sonra bu tümceleri de yalnızca şarkıyla söylemesini becerebiliyordum. Nedeni de şu:

Birkaç yıl önce, hemen hemen benim gibikaçık bir arkadaşla, Alzas, İsviçre ve Bade Dükalığı'nda, sırtta çanta, bir solukta bir düzine fersah arşınlayarak, ancak kapılarını görmek istediğimiz kentlerin yanından geçerek, nereye çıkacağını hiç bilmediğimiz sapa yollara dalarak, tam bir çerçi gezisi yapmıştık. Bu yüzden, çoğu kez geceyi tarla içinde ya da bir ambarın açık damı altında geçirdiğimiz oluyordu. Ama gezintimizi asıl çatallaştıran şey, ne benim, ne de arkadaşımın

bir sözcük bile Almanca bilmeyişimizdi. Bâle'den geçerken satın aldığımız küçük bir cep sözlüğünün yardımıyla, Vir vollen trinken bier (bira içmek istiyoruz), Vir vollen essen Kaese (peynir yemek istiyoruz) gibi pek kolay, pek safça cümleler kurmayı başarmıştık. Size pek karışık gelmez ama,biz o imansız tümceleri bir türlü aklımızda tutamıyorduk. Oyuncuların dediği gibi, "gerektiğinde dudaklarımızın ucuna gelivermiyordu". Biz de tuttuk, bunları besteledik. Beste sözlere öyle uygun düşmüştü ki, artık sözcükler notaların peşi sıra aklımıza geliyordu. Birini anımsadık mı, öbürü de kendiliğinden geliveriyordu. Geceleyin, Gasthaus'un büyük salonuna girip de

çantalarımızı çıkarır çıkarmaz, gür bir sesle:

Vir vollen trinken bier (bir daha)

Vir vollen, ya, vir vollen

Vir vollen trinken bier diye şarkıya başladığımızda, Bâleli otelcilerin suratlarını görmeliydiniz!

O zamandan beri Almancamı pek ilerlettim. Öğrenmek için öyle çok fırsat çıktı ki!... Sözcük bilgim bir sürü deyim ve tümceyle zenginleşti. Yalnızca bunları düpedüz söylüyorum, artık şarkıya koymuyorum... Hayır, hayır, şarkıya koymaya da hiç hevesim yok.

Ama gelelim bizim droschkene.

İki yanında ağaçlar ve beyaz evler bulunan bir caddeden tıngır mıngır gidiyorduk. Birdenbire araba durdu ve arabacı, akasyalar içine gömülmüş küçük bir evi göstererek:

- Nah! dedi. Doğrusu ev, bana bir elçilik için pek sessiz, pek sapa geldi. Kapının yanında, duvarın bir köşesinde üstüste konmuş üç pirinç düğme parıldıyordu. rastgele birini çektim. Kapı açıldı; ben de güzel ve rahat bir antreye girdim. Her yanda çiçekler, halılar vardı. Çıngırak sesine koşmuş yarım düzine kadar Bavyeralı hizmetçi kız, Ren ötesindeki bütün kadınlarda görülen o pek hantal,

kanatsız kuş edasıyla merdivene sıralanmıştı.

- Ambassad Französische? diye sordum. Sorumubana iki kez yinelettiler ve hep birden gülmeye, merdivenin tırabzanını sarsa sarsa gülmeye başladılar. Tepem attı, hemen bizim arabacıya gittim ve elimi kolumu sallaya sallaya, adreste yanıldığımı, elçiliğin orası olmadığını anlatmaya çalıştım. Herif, hiç oralı olmadan:

- Ya, ya... dedi. Yeniden Münih'e yollandık.

Sanırım bizim o zamanki elçimiz, pek sık konut değiştiriyor olmalıydı. Ya da arabacı droschkeninin geleneğini bozmamak için, ne

olursa olsun, bana kenti ve çevresini göstermeyi aklına koymuştı. Kısacası sabahtan öğleye dek bütün zamanımız, bu ele avuca sığmaz elçiliğin peşinde, Münih kazan biz kepçe, sağa sola koşmakla geçti. İki üç denemedен sonra, artık arabadan bile inmez oldum. Arabacı gidiyor, geliyor, kimi sokaklarda duruyor, ötekine berikine soruşturur gibi yapıyordu. Ben de, ne yaparsa yapsın diye hiç aldırılmıyor, yalnızca çevreme bakınmakla yetiniyordum... Büyük caddeleri, bir sıraya dizilmiş sarayları, adımların çın çın öttüğü o pek geniş sokakları, beyaz yontuları içinde tam anlamıyla ölmüş Bavyera büyüklerinin o açık hava müzesiyle şu Münih,

ne can sıkıcı, ne soğuk bir kent!

Ne de çok sütun, kemer, duvar resmi, dikili taş, Yunan tapınağı, anıtsal kapı, yapıcephelerinde yaldızlı harflerle beyitler var! Bütün bunlar kurumlu olmaya çabalıyor; ancak insan bütün caddelerin sonunda, altından yalnızca ufkun geçtiği utku takları, mavilikler üzerine açılmış büyük kapılar göre göre, bu görünüşte kurumun boşluğunu ve yapmacıklığını duyumsuyor. Musset'nin Fantasio'sundaki o iyileşmez iç sıkıntısını ve Mantova prensinin o gösterişli ve anlamsız perukasını dolaştırdığı, Almanya ile İtalya karışığı o düşlemsel kentleri, ben kafamda tıpkı

böyle canlandırırım.

Bu droschken safası dört beş saat sürdü. Sonunda arabacı bana, Münih'i göstermiş olmaktan pek gururlu, kırbacını şaklatarak, arabasını utku kazanmış bir edayla, Mavi Salkım'ın avlusuna soktu. Elçiliğe gelince; sonunda orasını da buldum. Bizim otelden iki sokak ötedeymiş. Ama hiçbir işime yaramadı. Kançılar bana, Würtzburg için pasaport vermek istemedi. Söylediğine göre, o sıralarda Bavyera'da halkın bize karşı tutumu iyi değilmiş; bir Fransız güvenlikle ileri karakollara kadar sokulamazmış. Ben de, Madam de Sieboldt'un bir kolayını bulup bana

**Japon tragedyasını göndereceğini umarak,
Münih'te kalmak zorunda kaldım.**

IV

MAVİLER DİYARI

**Tuhaf şey! Bu savaşta yardımlarına
koşmadık diye bize öylesine içerleyen şu
babacan Bavyeralılarda, Prusyalılara karşı
küçücük bir düşmanlık bile yok. Ne uğradıkları
bozgunlardan utanıyorlar, ne de yenene kin
besliyorlar. Mavi Salkım'ın sahibi, Kissingen
çarptışmasının ertesi günü bana, gurur
duyarmış - Onlar dünyanın en iyi askeri!..
diyordu. Münih'te herkesin duygusu da buydu.**

Kahvelerde Berlin gazeteleri kapışıyordu. Halk, Kladderadatsch'in şakalarına, Krupp fabrikasının elli bin kilo ağırlığındaki ünlü şahmerdanı gibi ağır, kaba nüktelerine katıla katıla gülüyordu. Prusyalıların pek yakında kentegireceğinden hiç kimsenin kuşkusu yoktu. Herkes, onları ağırlamaya hazırlanıyordu. Birahaneler, bol bol domuz sucuğu ve könel bulup buluşturuyorlardı. Kentsoylu evlerinde subaylara odalar ayrılıyordu. Yalnızca müzelerde biraz kaygı vardı. Bir gün resim müzesine girince, duvarları bomboş, bekçileri de tabloları güneye doğru yola çıkarılmaya hazır büyük sandıklara yerleştirmekle uğraşır buldum. Kişilerin mallarına karşı pek saygılı

davranan yenenlerin, devlet koleksiyonlarına aynı saygıyı göstermemesinden korkuluyordu. Nitekim kentin bütün müzelerinden yalnızca Mösyö de Sieboldt'un müzesi açık kalmıştı. Prusya kartalı nişanını taşıyan bir Hollanda subayı sıfatıyla albay, kendisi oradayken, kimsenin koleksiyonuna dokunmayı göze alamayacağını düşünüyordu. Prusyalılar geledursun, o, gösterişli giysisiyle, Palais-Royal'i andıran ama bizimkinden daha yeşil ve daha iç karartıcı, üstüne resimler yapılmış duvarlarla çevrili saray bahçesinin bir köşesinde; kıralın kendisine verdiği üç uzun salonda dolaşp duruyordu.

Bu büyük ve kapanık sarayda serilen, üzerlerine etiket yapıştırılan bütün o değerli ve az değerli armağanlar asıl yerlerinden alınmış, uzaklardan gelmiş şeylerin o karaduygulu yığını, müzeyi oluşturuyordu. Yaşlı Sieboldt'un kendisi de müzesinin bir parçası gibiydi. Her gün onu görmeye gidiyordum. İkimiz birlikte, levhalarla süslü o Japon yazmalarını, kimileri yere yatırmadan açılmayacak denli büyük, kimileri de yalnızca büyüteçle okunabilecek denli küçük, tırnak boyunda olan o yaldızlı, ince, değerli bilim kitaplarını, tarih kitaplarını, saatlerce karıştırıyorduk. Mösyö de Sieboldt bana seksen iki ciltlik Japon ansiklopedisini gösteriyor ya da Japon imparatorlarının

yardımıyla yayımlanan ve içinde imparatorluğun en ünlü yüz şairinin yaşamları, portreleri ve seçme parçaları bulunan Hiak-nin'den, o olağanüstü yapıttan duygusal bir şiir çeviriyordu. Sonra silâh koleksiyonunu, geniş çenelikli altın miğferleri, zırhları, çelik halkalardan yapılmış gömlekleri, Temple şövalyelerini anımsatan ve insanın kendi karnını pek güzel deştiği o iki elle kullanılır kocaman kılıçları yerli yerine koyuyorduk.

O bana yaldızlı deniz kabukları üzerine resmedilmiş aşk ilkelerini açıklıyor, Yédo'daki evinin maketini, pencerelerin ipek storundan

bahçenin, o yörede yetişen minik bitkilerle süslü o Lilliput bahçesinin çakıl taşlarına varıncaya dek her şeyi tamam, lakeden yapılmış bir minyatür göstererek, beni Japon evlerinin içine sokuyordu. Beni çok ilgilendiren şeylerden biri de, Japonların tapınım eşyası; boyalı tahtadan küçücük Tanrıları, rahiplerin sırmalı önlükleri, kutsal vazolar ve her dindarın evinde, bir köşede bulundurduğu o kukla tiyatrosuna benzeyen taşınabilir tapınaklardı. Kırmızı renkte küçücük Tanrı yontuları, dipte sıralanmıştı; önünde de düğümlü ince bir ip sarkıyordu. Japon, tapınmasına başlamadan önce eğilir, mihrabın eteğinde parıldayan bir zile bu iple vurur,

böylece Tanrılarının dikkatini çekermiş. Ben de bu sihirli zilleri çaldırmaktan ve düşlemimin, bu ses dalgasında doğan güneşiyle, o kocaman kılıçların çeliğinden tutun da, o küçük kitapların sayfa kıyılarına varıncaya dek her şeyi yaldızlamışa benzeyen Doğu'nun Asya içlerine doğru yuvarlanmasından çocukca bir mutluluk duyuyordum...

Oradan gözlerime bütün bu lakelerden, yeşim taşlarından, haritaların göz alıcı renklerinden kalma yansımalar sinerek çıktığımda, özellikle albayın bana masum, soylu, özgün ve pek derin bir şiirselliği olan o Japon şiirlerinden birini okuduğu günlerde,

Münih sokakları bende alışılmadık bir etki yapıyordu. Japonya ve Bavyera, hemen hemen aynı zamanda tanıdığım, birini öbürünün arasından gördüğüm, her ikisi de benim için yeni bu iki ülke, kafamda birbirine karışıyor, birbirinin içine giriyor ve bir tür belirsiz bir diyar, bir maviler diyarı oluyordu... Japon fincanlarının üzerindeki bulut çizgisi ve su taslağında gördüğüm o gezilerin mavi çizgisini, duvarlardaki mavi resimlerde buluyordum... Hele alanlarda eğitim yapan, Japon miğferleri giymiş mavi askerler, unutma beni maviliğinde o dingin ve geniş gökyüzü, beni Mavi Salkım Oteli'ne götüren o mavi arabacı!..

STARNBERG GÖLÜNDE GEZİNTİ

Anılarımın arasında parıldayan o kıvılcımlı göl de, mavi diyarın gölüydü. Daha Starnberg adını yazıvermekle, Münih çevresindeki o tek parça gökyüzüyle dolu, kıyı kıyı giden çatananın dumaniyle iyicil ve canlı bir niteliğe bürünen büyük su yüzeyi gözlerimin önüne geldi. Çevresinde, villaların aklıyla açılmış gibi yer yer aralıklı, geniş ve koyu bir orman. Yukarılarda sıkışık damlı köyler, bayırların üzerine konmuş ev yuvaları; daha yukarda da, uzak, içinde dalgalandıkları havanın renginde Tirol dağları. Bu biraz

klasik, ama pek cana yakın tablonun bir köşesinde, yaşlı, uzun tozlukları ve gümüş düğmeli kırmızı yeleğiyle, beni bütün bir pazar günü gezdiren ve kayığında bir Fransız bulunmasından pek övünüyormuş gibi görünen yaşlı kayıkçı.

Kayıkçı böyle bir onura ilk kez ulaşmıyordu. Gençliğinde bir subayı Starnberg'ten geçirdiğini pek iyi anımsıyordu. Aradan altmış yıl geçmişti. Ama adamcağızın bundan öylesaygıyla söz ettiğine bakarak, o 1806 Fransızının, o dar pantolonlu, yumuşak çizmeli, başında kocaman şapkası ve yenenlere özgü küstahlığıyla, birinci imparatorluğun

herhangi bir güzel Oswald'ının kendisinde uyandırmış olduğu izlenimi duyumsadım!.. Eğer o Starnberg'teki kayıkçı hâlâ yaşıyorsa, Fransızlara yine eskisi gibi hayran olduğundan kuşku duyarım.

İşte Münih kentsoyluları bu güzel gölün üzerinde ve çevresindeki halka açık malikane parklarında pazar keyfi yaparlar. Savaş, bu geleneklerini hiç değiştirmemişti. Ben geçerken, kıyıdaki kır konukevleri tıklım tıklım dolu bulunuyordu. Çepeçevre yere oturmuş şişman kadınların eteklikleri, çimenler üzerinde kabarıyordu. Gölün mavilikleri üzerinde birbirine giren dalların arasından,

pipo dumanıyla çevrili Gretchen ve öğrenci kümeleri geçiyordu. Biraz daha uzakta, Maxilmien Parkı'nın açıklık bir yerinde bir köy düğünü vardı. Göz alıcı giysiler giymiş bu gürültücü alay, tahta ayaklar üzerine konmuş uzun sofralarda yiyip içerken, yeşil giysili bir kır bekçisi, elde tüfek, nişan alma durumunda, Prusyalıların o denli başarıyla kullandıkları o olağanüstü iğneli tüfekle gösteriş yapıyordu. Doğrusu, bizden birkaç fersah ötede çarpışmalar olduğunu anımsayabilmem için böyle bir şey gerekliydi. Ama iyi çarpışmalar oluyordu. Buna inanmak gerekiyor; çünkü o akşam, Münih'e dönerken, bir kilise köşesi gibi korunaklı ve benliğinden vazgeçmiş, küçük bir

**alandan, Marien-Saule'nin çevresinde çepeçevre
yanan mumlarla, yakarları uzun bir hıçkırıkla
sarsılan, diz çökmüş kadınlar gördüm...**

VI

BAVARIA

**Birkaç yıldan beri, bütün o aşırı Fransız
ulusçuluğu, yurtseverlik ahmaklıklarımız,
böbürlenmelerimiz, çalımlarımız konusunda
yazılanlara karşın, Avrupa'da Bavyera ulusu
denli caka satan, kendisini beğenmiş bir ulus
bulduğunu sanmıyorum. Almanya
tarihinden kopma on yapraklık küçük tarihi,
Münih sokaklarında dev gibi, oransız;**

yılbaşlarında çocuklara armağan edilen o yazısı az, ama resmi bol kitaplar gibi, baştan başa tablo ve yontu olarak serilmiş yatıyordu. Bizim Paris'te bir tek utku takımız vardır. Oysa burada on tane var: Utkular Kapısı, Mareşaller Takı ve Bavyeralı savaşçıların yiğitliğine şükran olsun diye dikilmiş bilmem kaç tane dikili taş.

Bu ülkede büyük adam olmak ne iyi şey. İnsan, adının her yerde taş, bronz kazınacağından, hiç olmazsa bir yontusunun alanlardan birine ya da herhangi bir frizin en üstüne, ak mermerden utku simgeleri arasına konacağından emindir. Bu yontu, yüceltme,

ant deliliğini bu adamcağızlar öyle bir dereceye götürmüşlerki, yol köşelerinde, yarının adı bilinmeyen ünlüleri için hazırlanmış boş yontu altlıkları bile var. Şu anda bütün bu boş altlıklar doldurulmuş olmalı. 1870 savaşı kendilerine öyle çok yiğit, öyle çok şanlı sayfalar sağladı ki!..

Örneğin, düşünüyorum da, şu ünlü General von der Thann'ı, eski çağdaki gibi soyunmuş, bir yanında Bazeille köyünü ateşe veren Bavyeralı savaşçıları, öbür yanında Woerth Hastanesi'nde Fransız yaralılarını öldüren Bavyeralı savaşçıları gösteren alçak kabartmalarla süslü güzel bir altlığın üstünde,

yemyeşil bir bahçenin ortasında, gözümün önüne getiriyorum. Bu ne görkemli bir anıt olurdu!

Bavyeralılar, büyük adamlarını böyle kente serpiştirmekle yetinmemiş olacaklar ki, hepsini Münih kapılarında, Ruhmeshalle (Utku Salonu) dedikleri bir tapınağın içine de toplamışlar. Bir dörtgenin üç kenarı biçiminde, öne doğru çıkık, mermer sütunlu geniş bir galerinin altında, duvar çıkıntıları üzerine elektörlerin, kıralların, generallerin, yargıçların vb... (katalogunu bekçide bulabilirsiniz)büstleri dizilmiş.

Biraz ötede dev gibi bir yontu, doksan ayak

boyunda, bir Bavaria yükseliyor, halka açık bahçelerin yeşilliği içinde, pek üzünçlü ve üstü açık, büyük merdivenlerden birinin tepesinde, ayakta duruyor. Omuzlarında aslan postu; bir eliyle kılıcını, öbür eliyle de onur (her zaman onur!..) tacını kavramış duran bu ulu bronz yığını, kendisini gördüğüm saatte, yani ağustos ayında, gölgelerin alabildiğine uzadığı bir akşam üstünde, gösterişli devinimiyle, bütün ovayı dolduruyordu. Çevresinde sütunlar boyunca, ünlü adamların profilleri, batan güneşe sırtmaktaydı. Bütün bunlar nasıl da ıssız, nasıl da iç karartıcıydı! Ayak seslerimin malta taşları üzerinde yankılar yaptığını duyunca, Münih'e geldiğimden beri bir türlü

kurtulamadığım o boşluk içinde büyüklük izlenimi bende yeniden uyandı.

Bavaria'nın içinde döne döne çıkan, dökme demirden küçük bir merdiven vardı. Bana en yükseğe kadar çıkıp devin kafası içinde bir an oturmak hevesi geldi. Burası, üstü kubbeli, yuvarlak ve küçük bir salondu. İçeriye, yontunun gözleri olan iki pencereden aydınlık giriyordu. Alplerin mavi ufkuna doğru açılmış bu gözlere karşın içerisi pek sıcaktı. Güneş altında kızan bronz, beni ağırlık veren bir devinimle sarıyordu. Ben de hemen aşağı inmek zorunda kaldım. Ama zarar yok, benim için buncası bile,ey şişkin ve çın çın öten

kocaman Bavaria, seni tanımaya yetmişti. Yüreği olmayangöğsünü, kabarmış, kassız, o iri kantocu karı kollarını görmüş ve içi boş kafanda bir bira düşkününün o ağır sarhoşluğunu ve uyuşukluğunu duyumsamıştım... Doğrusu bu anlamsız 1870 savaşına kendimizi kaptırırken diplomatlarımızın nasıl olup da sana güvendiklerine şaşıyorum. Ah, onlar da, bir kezcik olsun Bavaria'ya çıkmak güçlüğüne katlanmış olsalardı!..

VII

KÖR İMPARATOR!..

Münih'e geledi sekiz gün olmuştı; bizim Japon tragedyasından henüz haber alamamıştım. Artık umudumu kesmeye başlamıştım ki, bir akşam, her zaman birlikte yemek yediğimiz birahanenin küçük bahçesinde, albayın neşeli bir yüzle sükün ettiğini gördüm. Bana:

- Çok şükür geldi! dedi. Yarın sabah müzeye buyurun... Birlikte okuruz; nasıl da güzel olduğunu görürsünüz.

O akşam, kendisinde pek bir canlılık vardı. Söz söylerken gözleri parlıyordu. Yüksek sesle tragedyadan parçalar okuyor ve koro havalarını söylemeye çabalıyordu. Yeğeni, iki

üç kez kendisini susturmak zorunda kaldı:

- Unkle!.. Unkle...

Bu davranışını, bu coşkunluğunu, yalnızca duygusal bir kendisinden geçmeye yoruyordum. Gerçekten ezbere okuduğu parçaları pek güzel buluyor ve bir an önce başyapıtımı ele geçirmeye can atıyordum..

Ertesi sabah, saray bahçesine gelip de koleksiyonların bulunduğu salonu kapalı görünce, şaşırđım kaldım. Albay müzesinde olmasın? Bu öyle yadırganacak bir şeydi ki, içimde tuhaf bir sıkıntı, hemen evine koştum. Oturduğu sokak, bahçeleri, basık evleriyle

sessiz ve kısa bir dış mahalle sokağı, bana her zamankinden daha canlı ve telaşlı göründü. Bir takım insanlar, kapıların önünde küme olmuş, konuşuyorlardı. Sieboldt'un oturduğu evin kapısı kapalı, pancurlarıysa açıktı.

Kapıdan üzgün tavırlı kimseler girip çıkıyordu. Orada evin boyuna göre çok büyük gelen ve sokağa kadar taşan büyük bir yıkım olduğu duyumsanıyordu... İçeri girerken, hıçkırıklar işittim. Bu hıçkırıklar, dar bir koridorun sonunda, içi hıncahınç dolu ve bir derslik gibi aydınlık, büyük bir odadan geliyordu. Odada beyaz tahtadan uzun bir masa, kitaplar, yazmalar, koleksiyonlar için

camlı dolaplar, üstü diba kaplı açık albümler vardı. Duvarlarda Japon silahları, gravürler, haritalar asılıydı. Bu gezi ve inceleme dağınıklığı içinde, albay, uzun ve düz sakalı göğsüne düşmüş, yatağında yatıyor ve zavallı "Unkle"cik de bir köşede diz çökmüş, ağlıyordu. Mösyö de Sieboldt, geceleyin ansızın ölüvermişti.

Ailenin yasını, bir yazın düşü uğrunda bozmamak için, hemen o akşam Münih'ten ayrıldım ve böylece o olağanüstü Japon tragedyasının yalnızca adını öğrenmiş olmakla kaldım: Kör İmparator!.. Aradan zaman geçti; bizler, Almanya'dan getirdiğim bu adın

**pek yakışacağı başka bir tragedya gördük.
Kan ve göz yaşlarıyla dolu, uğursuz bir
tragedya, ama Japonya ile ilgisi olmayan bir
tragedya.**